

გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების
ისტორიის საზოგადოება

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**იდეოლოგია და ლინგვისტური იდეები
საერთაშორისო კონფერენცია**

**IDEOLOGY AND LINGUISTIC IDEAS
INTERNATIONAL CONFERENCE**

4-6 ოქტომბერი, 2015 / OCTOBER 4-6, 2015

თეზისების კრებული/Abstracts

თბილისი
2015

გამომცემლობა
ბრიჯონი

გიორგი ახვლედიანის სახელობის
ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

იდეოლოგია და ლინგვისტური იდეები საერთაშორისო კონფერენცია

4-6 ოქტომბერი, 2015

თეზისების კრებული

თბილისი
2015

**GIORGI AKHVLEDIANI SOCIETY FOR THE
HISTORY OF LINGUISTICS**

**IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE
UNIVERSITY**

**IDEOLOGY AND LINGUISTIC IDEAS
INTERNATIONAL CONFERENCE**

OCTOBER 4-6, 2015

Abstracts

**Tbilisi
2015**

სარედაქციო კოლეგია:

თინათინ ბოლქვაძე (თავმჯდომარე)

ნინო აბესაძე

მაკა თეთრაძე

ნათია ფუტყარაძე

EDITORIAL BOARD:

Tinatin Bolkvadze (Head)

Nino Abesadze

Maka Tetradze

Natia Putkaradze

კონფერენციის ყველა სესია ჩატარდება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის I კორპუსის 212-ე აუდიტორიაში.

მისამართი: ჭავჭავაძის გამზირი №1, თბილისი

All sessions will be held in Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 1st campus, 212 auditorium

Address: 1, I. Chavchavadze Avenue, Tbilisi, Georgia

4 ოქტომბერი (კვირა), 2015

09⁰⁰–10⁰⁰ რეგისტრაცია

10⁰⁰–10¹⁵ კონფერენციის გახსნა. მისალმებები

10¹⁵–11⁰⁰ ვლენარული სხდომა

თავმჯდომარე: თინათინ ბოლქვაძე

მონვეული მომხსენებელი თამაზ გამყრელიძე, ლინგვისტური პარადიგმები

11⁰⁰–13⁰⁰

I სესია: იდეოლოგია და კველი ფილოლოგია

თავმჯდომარე: თინათინ ბოლქვაძე

1. ქამიელ ჰამანსი, რატომ უყვართ ადრეულ კომპარატივისტებსა და დიალექტოლოგებს უძღვები შვილი

2. ივონა მილევსკა, სანსკრიტის გრამატიკები პოლონურად

3. დარეჯან თვალთვაძე, რატომ გახდა საჭირო ძველი თარგმანების „ახლად თარგმნა“ მეთერთმეტე საუკუნეში

4. რეუვენ ენოხი (რუბენ ენუქაშვილი), ძველ ქართველ ებრაელ მთარგმნელთა მიდგომა ბიბლიური ტექსტების თარგმნისადმი

5. ნინო დობორჯგინიძე, თარგმანის თეორიისა და თარგმანის პოლიტიკის ზოგიერთი საკითხი ძველ ქართულ ფილოლოგიაში

13⁰⁰–14⁰⁰ სემსი

14⁰⁰–16⁰⁰

II სესია: იდეოლოგია, ანბანები და ლექსიკონები

თავმჯდომარე: რამაზ ქურდაძე

1. ელენა სიმონატო, კარელიური ანბანის ორმოცდაათი ელფერი

2. ნაირა ბეპიევი, ოსური დამწერლობის განვითარების ისტორიისათვის

3. რამაზ ქურდაძე, იდეოლოგიზირებული ცხოვრება, იდეოლოგიზირებული ლექსიკონები

4. მარინე კობეშვიძე, ნინო ჭრიკიშვილი, ესპანური ლექსიკოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები

16⁰⁰–16³⁰ სემსი

16³⁰–18³⁰

III სესია: ენათა გენეალოგია და ენობრივი კონტაქტები

თავმჯდომარე: ლალი ეზუგბაია

1. **ლალი ეზუგბაია, მერაბ ჩუხუა, ჭაბუკი ქირია**, „ჭანურის გრამატიკული ანალიზიდან“ „ლაზურ-მეგრულის გრამატიკამდე“: ლაზურისა და მეგრულის ურთიერთმიმართების ისტორიისთვის
2. **ცირა ბარამიძე**, „ბნელი ხანა“ კომპარატივისტიკაში და ქართველთა ეთნოგენეზისი
3. **ანა მესხი**, ქართველური ენები, როგორც ძველ და თანამედროვე სამყაროთა შემკვრელი და გამაერთიანებელი (ქართველური, შუმერული, ეგვიპტური და ბასკური მასალის საფუძველზე)
4. **ელენე გიუნაშვილი, ბაბაკ რეზვანი**, ირანის ფერეიდნელ ქართველთა პოლიტიკური ეთნოგრაფია და ზეპირი ტრადიციები

5 ოქტომბერი, 2015 (ორშაბათი)

09⁰⁰-10⁰⁰ რეგისტრაცია

10⁰⁰–12⁰⁰

IV სესია: მეთოდები და იდეოლოგია

თავმჯდომარე: დოდონა კიზირია

1. **პატრიკ სერიო**, მსგავსებათა ენიგმა: ანალოგია – როგორც კოგნიტური მეთოდი რუსულ ენათმეცნიერებაში
2. **სებასტიან მორე**, „ენის განვითარების შინაგანი კანონი“ – როგორც სტალინისტური რუსეთის იდეოლოგიური მანიფესტაცია
3. **გრიგოლ ჯოხაძე**, ევრაზიული იდეოკრატია – როგორც იდეოლოგიური უტოპი-ურობის მარკერი
4. **დამანა მელიქიშვილი, ნინო ჭიჭიკოშვილი**, ტრადიცია და ავტორიტარიზმი ენათმეცნიერებაში

12⁰⁰–13⁰⁰ სემსი

13⁰⁰–15⁰⁰

V სესია: ლინგვისტური კონცეფციები

თავმჯდომარე: გიორგი ყუფარაძე

1. **ტატანია გ. სკრებცოვა**, ენის ბიოლოგიური და მექანიკური გაგება ძველ და თანამედროვე ლინგვისტურ თეორიებში
2. **ეკატერინა ველმაზოვა**, ახალი მიდგომები ნიკო მარის „ენის ახალი თეორიის“ კვლევაში
3. **თინათინ ბოლქვაძე**, იდეოლოგიური მტრები ენათმეცნიერებაში: საბჭოთა და ანტისაბჭოთა ენათმეცნიერული თეორიები
4. **ციური ახვლედიანი, გიორგი ყუფარაძე**, ფრანგული და ანგლო-ამერიკული პრაგმატული ლინგვისტიკის ისტორია და პერსპექტივები

15⁰⁰–16⁰⁰ ხამსი

16⁰⁰–18⁰⁰

VI სესია: იდეოლოგია და პრაქტიკა

თავმჯდომარე: მანანა ტაბიძე

1. **მანანა ტაბიძე**, ენა და პრაქტიკა
2. **ნათია ფუტკარაძე**, რელიგიის საკითხები ნ. ტრუბეცკოის შრომებში
3. **ეკატერინა ალექსეევა**, რუსი რელიგიური მოაზროვნეების ენის ფილოსოფია XX საუკუნის დასაწყისში
4. **თინათინ ბოლქვაძე, მაკა თეთრაძე, ნინო აბესაძე**, ნიკო მარის სახლ-მუზეუმი დღეს

18⁰⁰–19⁰⁰ ხამსი

19⁰⁰ კლენარული სხდომა

თავმჯდომარე: თინათინ ბოლქვაძე

მონვეული მომხსენებელი დოდონა კიზირია,

მმართველი და ლიდერი კინოეკრანზე

6 ოქტომბერი, 2015 (სამუშაო)

ექსკურსია სტალინის მუზეუმსა (გორი) და მცხეთაში;

ბანკეტი მცხეთაში

OCTOBER 4, 2015 (SUNDAY)

09⁰⁰-10⁰⁰ REGISTRATION

10⁰⁰-10¹⁵ OPENING OF THE CONFERENCE - WELCOME ADDRESSES

10¹⁵-11⁰⁰ PLENARY SESSION

Chair: Tinatin Bolkvadze

Keynote speaker Thomas Gamkrelidze, Linguistic Paradigms

11⁰⁰-13⁰⁰

I SESSION: IDEOLOGY AND OLD PHILOLOGIES

Chair: Tinatin Bolkvadze

- 1. Camiel Hamans, Why early comparatists and dialectologists like the Prodigal Son**
- 2. Iwona Milewska, Sanskrit grammars in Polish**
- 3. Darejan Tvaltvadze, Why did the “Retranslation” of old Georgian translations become necessary in the 11th century**
- 4. Reuven Enoch, The early Georgian Jew translators’ approach to translating Biblical texts**
- 5. Nino Doborjginidze, Some issues on the translation theory and translation politics in old Georgian philology**

13⁰⁰-14⁰⁰ COFFEE BREAK

14⁰⁰-16⁰⁰

II SESSION: IDEOLOGY, ALPHABETS AND DICTIONARIES

Chair: Ramaz Kurdadze

- 1. Elena Simonato, Fifty shadows of Karelian alphabet**
- 2. Naira Bepievi, On the development of Ossetian alphabet**
- 3. Ramaz Kurdadze, Ideologized life, ideologized dictionaries**
- 4. Marine Kobeshavidze, Nino Chrikishvili, Main periods of the development of Spanish lexicography**

16⁰⁰-16³⁰ COFFEE BREAK

16³⁰-18³⁰

III SESSION: GENEALOGIES AND LANGUAGE CONTACTS

Chair: Lali Ezugbaia

- 1. Lali Ezugbaia, Chabuki Kiria, Merab Chukhua**, From “Grammatical analysis of Chan” to “Laz-Megrelian Grammar”: towards the history of the relationship of Laz and Megrelian”
- 2. Tsira Baramidze**, “Dark Ages” in comparative studies and ethnogenesis of Georgians
- 3. Ana Meskhi**, Kartvelian Languages as connector of ancient and modern worlds (based on Kartvelian, Sumerian, Egyptian, and Basque language evidence)
- 4. Helen Giunashvili, Babak Rezvan**, Political ethnography and oral traditions of Fereydan Georgians of Iran

OCTOBER 5, 2015 (MONDAY)

09⁰⁰-10⁰⁰ REGISTRATION

10⁰⁰-12⁰⁰

IV SESSION: METHODS AND IDEOLOGY

Chair: Dodona Kiziria

- 1. Patrick Seriot**, The enigma of the similarities: analogy as a cognitive method in linguistics in Russia
- 2. Sébastien Moret**, The “internal laws of language development” as an ideological manifestation of Stalinist Russia
- 3. Grigol Jokhadze**, Eurasian ideocracy as a marker of ideological utopianism
- 4. Damana Melikishvili, Nino Chichikoshvili**, Tradition and authoritarianism in linguistics

12⁰⁰-13⁰⁰ COFFEE BREAK

13⁰⁰-15⁰⁰

V Session: Linguistic Conceptions

Chair: Giorgi Kuparadze

- 1. Tatyana G. Skrebtcova**, Biological vs. mechanical conceptions of language in past and present linguistic theories
- 2. Ekaterina Velmezova**, On new approaches to the study of Nikolaj Marr's "New Theory of Language"
- 3. Tinatin Bolkvadze**, Ideological enemies in linguistics: Soviet and Anti-Soviet linguistic Theories
- 4. Tsiuri Akhvlediani, Giorgi Kuparadze**, History and Perspectives of French and Anglo-American Pragmatic Linguistics

15⁰⁰-16⁰⁰ COFFEE BREAK

16⁰⁰-18⁰⁰

VI SESSION: IDEOLOGY AND PRACTICES

Chair: Manana Tabidze

- 1. Manana Tabidze**, Language and Practice
- 2. Natia Putkaradze**, The religion issues in N. Trubetzkoy's works
- 3. Ekaterina Alexeeva**, The philosophy of language of the Russian religious thinkers in the beginning of 20th century
- 4. Tinatin Bolkvadze, Maka Tetradze, Nino Abesadze**, The House-Museum of Nikolaj Marr Today

18⁰⁰-19⁰⁰ COFFEE BREAK

19⁰⁰ PLENARY SESSION

Chair: Tinatin Bolkvadze

Keynote speaker Dodona Kiziria, Ruler and Leader on Movie Screen

OCTOBER 6, 2015 (TUESDAY)

Excursion to Stalin's Museum in Gori and Mtskheta (Old capital of Georgia);

Banquet in Mtskheta

შინაარსი

*ეკატერინა ალექსეევა, რუსი რელიგიური მოაზროვნეების ენის ფილოსოფია XX საუკუნის დასაწყისში.....	15
ციური ახვლედიანი, გიორგი ყუფარაძე, ფრანგული და ანგლო-ამერიკული პრაგმატული ლინგვისტიკის ისტორია და პერსპექტივები.....	16
*ცირა ბარამიძე, „ბნელი ხანა“ კომპარატივისტიკაში და ქართველთათნოგენეზისი.....	18
ნაირა ბეპიევი, ოსური დამწერლობის განვითარების ისტორიისათვის.....	19
თინათინ ბოლქვაძე, იდეოლოგიური მტრები ენათმეცნიერებაში: საბჭოთა და ანტისაბჭოთა ენათმეცნიერული თეორიები.....	21
თინათინ ბოლქვაძე, მაკა თეთრაძე, ნინო აბესაძე, ნიკო მარის სახლ-მუზეუმი დღეს....	22
*ელენე გიუნაშვილი, ბაბაკ რეზვანი, ირანის ფერეიდნელ ქართველთა პოლიტიკური ეთნოგრაფია და ზეპირი ტრადიციები.....	24
ნინო დობორჯგინიძე, თარგმანის თეორიისა და თარგმანის პოლიტიკის ზოგიერთი საკითხი ძველ ქართულ ფილოლოგიაში.....	25
ლალი ეზუგბაია, მერაბ ჩუხუა, ჭაბუკი ქირია, „ჭანურის გრამატიკული ანალიზიდან“ „ლაზურ-მეგრულის გრამატიკამდე“ ლაზურისა და მეგრულის ურთიერთმიმართების ისტორიისთვის.....	26
რეუვენ ენოხი (რუბენ ენუქაშვილი), ძველ ქართველ ებრაელ მთარგმნელთა მიდგომა ბიბლიური ტექსტების თარგმნისადმი.....	29
*ეკატერინა ველმეზოვა, ახალი მიდგომები ნიკო მარის „ენის ახალი თეორიის“ კვლევაში.....	32
დარეჯან თვალთვაძე, რატომ გახდა საჭირო ძველი ქართული თარგმანების „ახლად თარგმნა“ მეთერთმეტე საუკუნეში.....	33
დოდონა კიზირია, მმართველი და ლიდერი კინოეკრანზე.....	35
მარინე კობეშავიძე, ნინო ჭრიკიშვილი, ესპანური ლექსიკოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები.....	36
დამანა მელიქიშვილი, ნინო ჭიჭიკოშვილი, ტრადიცია და ავტორიტარიზმი ენათმეცნიერებაში.....	38

* ვარსკვლავით აღნიშნულ ავტორთა მასალები დაბეჭდილია მხოლოდ ინგლისურ ენაზე.

*ივონა მილევსკა, სანსკრიტის გრამატიკები პოლონურად.....	43
ანა მესხი, ქართველური ენები, როგორც ძველ და თანამედროვე სამყაროთა შემკვრელი და გამაერთიანებელი (ქართველური, შუმერული, ეგვიპტური და ბასკური მასალის საფუძველზე).....	44
*სებასტიან მორე, „ენის განვითარების შინაგანი კანონი“ – როგორც სტალინისტური რუსეთის იდეოლოგიური მანიფესტაცია.....	46
*პატრიკ სერიო, მსგავსებათა ენიგმა: ანალოგია – როგორც კოგნიტური მეთოდი რუსულ ენათმეცნიერებაში.....	47
*ელენა სიმონატო, კარელიური ანბანის ორმოცდაათი ელფერი.....	48
*ტატიანა გ. სკრეცოვა, ენის ბიოლოგიური და მექანიკური გაგება ძველ და თანამედროვე ლინგვისტურ თეორიებში.....	49
მანანა ტაბიძე, ენა და პრაქტიკა.....	50
ნათია ფუტყარაძე, რელიგიის საკითხები ნ. ტრუბეცკოის შრომებში.....	52
რამაზ ქურდაძე, იდეოლოგიზირებული ცხოვრება, იდეოლოგიზირებული ლექსიკონები.....	53
*გრიგოლ ჯოხაძე, ევრაზიული იდეოკრატია როგორც იდეოლოგიური ტოპიურობის მარკერი.....	55
*ქამიელ ჰამანსი, რატომ უყვართ ადრეულ კომპარატივისტებსა და დიალექტოლოგებს უძღები შვილი.....	56

ABSTRACTS

Tsiuri Akhvlediani, Giorgi Kuparadze, <i>History and Perspectives of French and Anglo-American Pragmatic Linguistics</i>	17
Ekaterina Alexeeva, <i>The philosophy of language of the Russian religious thinkers in the beginning of 20th century</i>	15
Tsira Baramidze, “Dark Ages” in comparative studies and ethnogenesis of Georgians	18
Naira Bepievi, <i>On the development of Ossetian alphabet</i>	20
Tinatin Bolkvadze, <i>Ideological enemies in linguistics: Soviet and Anti-Soviet linguistic Theories</i>	21
Tinatin Bolkvadze, Maka Tetradze, Nino Abesadze, <i>The House-Museum of Nikolaj Marr Today</i>	23
Nino Doborjginidze, <i>Some issues on the translation theory and translation politics in old Georgian philology</i>	25
Reuven Enoch (Ruben Erukashvili), <i>The Early Georgian Jew Translators’ Approach to Translating Biblical Texts</i>	30
Lali Ezugbaia, Chabuki Kiria, Merab Chukhua, <i>From “Grammatical analysis of Chan” to “Laz-Megrelian Grammar”: towards the history of the relationship of Laz and Megrelian</i>	27
Helen Giunashvili, Babak Rezvan, <i>Political ethnography and oral traditions of Fereydan Georgians of Iran</i>	24
Camiel Hamans, <i>Why early comparatists and dialectologists like the Prodigal Son</i>	56
Grigol Jokhadze, <i>Eurasian Ideocracy as a Marker of Ideological Utopianism</i>	55
Dodona Kiziria, <i>Ruler and Leader on Movie Screen</i>	35
Marine Kobeshavidze, Nino Chrikishvili, <i>Main periods of the development of Spanish lexicography</i>	37
Ramaz Kurdadze, <i>Ideologized life, ideologized dictionaries</i>	54
Damana Melikishvili, Nino Chichikoshvili, <i>Tradition and Autoritarism in Linguistics</i>	41
Ana Meskhi, <i>Kartvelian Languages as Connector of Ancient and Modern Worlds (Based on Kartvelian, Sumerian, Egyptian, and Basque language evidence)</i>	45

Iwona Milewska , <i>Sanskrit grammars in Polish</i>	43
Sébastien Moret , <i>The “Internal Laws of Language Development” as an Ideological Manifestation of Stalinist Russia</i>	46
Natia Putkaradze , <i>The religion issues in N. Trubetzkoy’s works</i>	52
Patrick Seriot , <i>The enigma of the similarities: analogy as a cognitive method in linguistics in Russia</i>	47
Elena Simonato , <i>Fifty shadows of Karelian alphabet</i>	48
Tatyana G. Skrebtcova , <i>Biological vs. mechanical conceptions of language in past and present linguistic theories</i>	49
Manana Tabidze , <i>Language and Practice</i>	51
Darejan Tvaltvadze , <i>Why did the “Retranslation” of old Georgian translations become Necessary in the 11th Century</i>	34
Ekaterina Velmezova , <i>On new approaches to the study of Nikolaj Marr’s “New Theory of Language”</i>	32

ეკატერინა ალექსეევა,
ლოზანის უნივერსიტეტი, შვეიცარია

რუსი რელიგიური მოაზროვნეების ენის ფილოსოფია XX საუკუნის დასაწყისში

EKATERINA ALEXEEVA,
University of Lausanne, Switzerland
ekaterina.alexeeva@unil.ch

**The philosophy of language of the Russian religious thinkers in the beginning
of the 20th century**

THE PHILOSOPHY OF LANGUAGE OF THE RUSSIAN RELIGIOUS THINKERS IN
THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Among the Russian religious thinkers of the beginning of XX century stands a group of philosophers whose Christian experience was closely linked to language. This is Serge Bulgakov (1871-1944), Pavel Florenskij (1882-1937), Aleksej Losev (1893-1988).

Their interest in the language is directly related to the events of Mount Athos in Greece in 1913 and their participation in the movement of the *glorification of the name*. The *imjaslavie* term (in Russian, *imja* means *name* and *slavia*, *the glorification*) emerged in the early twentieth century to describe a movement of the Russian Orthodox Church who said that *the name of God is God himself*.

These authors focused on the key questions of philosophy of language, such as the divine birth of languages, the intrinsic relationship between the form and the content in word and the absence of arbitrariness of linguistic sign. All these problems are linked with the history of Linguistics and Semiotics.

ცირი ახვლედიანი, გიორგი ყუფარაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
tsiuriakhvlediani@yahoo.com; gkuparadze@yahoo.com

ფრანგული და ანგლო-ამერიკული პრაგმატული ლინგვისტიკის ისტორია და პერსპექტივები

ტერმინი „პრაგმატიკა“ ფართოდ გამოიყენება ლიტერატურაში, მაგრამ მისი განმარტება და ხმარება სულაც არაა ერთმნიშვნელოვანი, პირიქით, ხშირად წინააღმდეგობრივია. პრაგმატული ლინგვისტიკა ჩამოყალიბდა კომუნიკაციურ-ფუნქციონალური ენათმეცნიერების ჩარჩოებში XX საუკუნის მეორე ნახევარში. იგი შეისწავლის ენობრივ ერთეულთა შორის ურთიერთობებსა და მათი გამოყენების პირობებს განსაზღვრულ კომუნიკაციურ-პრაგმატიკულ სივრცეში. იყენებს რა როგორც ენობრივი მასალის ანალიზის მეთოდთა და საშუალებათა ფართო სპექტრს, ასევე საკმაოდ მდიდარ, საკუთარ ცნებით-ტერმინოლოგიურ აპარატს, პრაგმატული ლინგვისტიკა ხასიათდება კვლევათა განსაკუთრებული მრავალსპექტურობით, რაც იწვევს ამ დისციპლინის დამოუკიდებლობის თემაზე დისკუსიას. მისი წარმოშობისთანავე მიმდინარეობდა კამათი იმის შესახებ, არის თუ არა პრაგმატიკა შინაგანად მთლიანი მეცნიერება – იგი ერთიანია, თუ რამდენიმე სხვადასხვა ნაწილისაგან შედგება, რომლებიც აერთიანებენ სხვადასხვა სამეცნიერო დისციპლინებს და მოეპოვებათ კვლევის სხვადასხვა ობიექტი და მეთოდი. აქედან გამომდინარე, დადგა პრაგმატიკის, მისი შინაგანი კავშირების, მისი არსებობის ავტონომიურობის და სტატუსის საკითხი.

ლინგვისტური პრაგმატიკის თავდაპირველი მახასიათებლები მიზნად ისახავდნენ პრაგმატიკის სფეროს მინიმალურ განსაზღვრას. არ იყო გამოვლენილი ობიექტის სპეციფიკა და საჭირო იყო შემდგომი დაზუსტებანი. პრაგმატიკის განსაზღვრის ერთ-ერთი კლასიკური კრიტერიუმი იყო გზავნილი მოლაპარაკესთან. სხვა, უფრო გვიანი დეფინიციები პრაგმატიკას აერთიანებენ ენის შესწავლის ან ენის გაგების კონტექსტში მისი „გამოყენების“ მიხედვით.

პრაგმატიკის ფართო (მაქსიმალისტური) გაგება ხასიათდება პრაგმატული სფეროს იდენტიფიკაციის განუსაზღვრელობით: ანალიზის საფუძველს წარმოადგენს ისეთი აბსტრაქტული და მრავალფაქტორიანი კრიტერიუმები, როგორცაა გზავნილი მოლაპარაკესთან და გამოყენების კონტექსტი, რომლებიც მოითხოვენ მუდმივ დაზუსტებასა და კონკრეტიზაციას. ემპირიული მასალის მნიშვნელოვანი კორპუსის მიზიდვას, რაც ახდენს ენობრივი რეალობის მდგომარეობათა მრავალფეროვნების ილუსტრირებას და გამოყენების პრაქტიკულ პარამეტრთა ინვენტარიზაციას, განსაზღვრული ხარისხით, მიჰყავს ეს დისციპლინა რალაც საერთო მნიშვნელამდე, რაც გულისხმობს კატეგორიულ და კონცეპტუალურ ნიშანთა ერთობლიობას. თავისი სივრცის კატეგორიზაციითა და კონცეპტუალიზაციით, აზუსტებს და აკონკრეტებს რა ამ საერთო მნიშვნელს ერთი საერთო სახელწოდების ქვეშ, ენის სხვა თეორიულ მიდგომებთან შეფარდებით, პრაგმატიკა ხასიათდება როგორც სამეცნიერო დისციპლინის ემპირიული ვერსია. მისი კვლევის საგანი ვლინდება ისეთ დისციპლინათა ინტეგრაციაში, როგორებიცაა ფსიქოლოგია, სოციოლოგია, სოციალური ფსიქოლოგია, ანთროპოლოგია, ეთნომეთოდოლოგია, კომუნიკაციისა და მეტყველების ეთნოგრაფია და სხვ., რომლებიც ქმნიან კონცეპტუალურ ერთობას მოლაპარაკე სუბიექტის ლინგვისტურ ანალიზში შეყვანის გზით, ან, უფრო ფართოდ რომ ვთქვათ – ანთროპოცენტრული პრინციპის საფუძველზე.

ამგვარად, ფრანგული და ანგლო-ამერიკული ენათმეცნიერების პრაგმატული ლინგვისტიკის მიმართულებები ეყრდნობა ლინგვისტური მეცნიერების მიღწევებს და ღრმა ფესვების გამო ლინგვისტიკის ისტორიაში საკუთარ კონცეპტუალურ-მეთოდ-

ოლოგიურ ადგილს იკავებს. უნდა აღინიშნოს, რომ ფრანგული და ანგლო-ამერიკული პრაგმატული ლინგვისტიკის ისტორია საკმაოდ ხანმოკლეა (ისევე, როგორც თვით ეს მიმართულება – პრაგმატული ლინგვისტიკა), მისი ტენდენციები განისაზღვრება ნაციონალური ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიისა და სოციოლოგიის თეორიული მიღწევებით.

TSIURI AKHVLEDIANI, GIORGI KUPARADZE
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
tsiuriakhvlediani@yahoo.com; gkuparadze@yahoo.com

History and Perspectives of French and Anglo-American Pragmatic Linguistics

The term “Pragmatics” is widely used in the literature, but it is not often clear-cut and contradictory explanations may turn up. Pragmatic Linguistics has been formed within the framework of communicative - functional linguistics in the second half of XX century. It studies the relationship between linguistic units and their usage in the definite set of communicative - pragmatic space. Using the wide range of methods and means for the analysis of linguistic material and quite rich conceptual - terminological apparatus, it (pragmatic linguistics) is characterized by exceptional multi-dimensional spheres of studies, provoking the discussion on the independence of this discipline. The debates whether pragmatics is a complete, united science, consisting of several parts comprising various scientific disciplines, that apply to different objects and methods, has been argued for a long time since this branch was generated. That is why, the question of definition of the status of pragmatics, its internal connections and autonomy was raised.

The first trendsetters of linguistic pragmatics aimed at the minimal definition of the research area of pragmatics. They did not identify the specificity of the object and the further clarifications were needed. One of the classic criteria for determining the pragmatics was the message to the speaker. Other later definitions identify pragmatics with language acquisition or language understanding according to the context of its “usage”.

The wide (maximal) understanding of pragmatics is characterized by the uncertainty of the identification of the areas of pragmatic spheres. The basis of analysis are those abstract and multi-factorial criteria, as the message of the speaker and the context of the usage are which require constant clarification and concretization. Only attraction of the significant corpus of empirical material, that illustrates the diversity of the language reality situations and inventory parameters, to a certain extent, leads this discipline to some quality and common denomination which, in itself, definitely implies categorical and conceptual unity of features. Categorising and conceptualising the areas of research and defining and specifying the common denominator under the name of other theoretical approaches, pragmatics is characterized as an empirical version of a scientific discipline. The subject for survey of pragmatics is revealed on the basis of integration of such interdisciplinary branches like psychology, sociology, social psychology, anthropology, ethnomethodology, ethnography of communication and speech and others are. These disciplines form a conceptual unity of the linguistic analysis of the introduction of the subject through the way of speaking, or more broadly speaking – on the anthropocentric basis.

In conclusion, French and Anglo-American traditions of pragmatic linguistics are based on the scientific achievements of linguistics and because of the deep roots in the history of linguistics they occupy their own conceptual-methodological position. It should also be noted that the French and Anglo-American pragmatic linguistic history is too short (as well as Pragmatic Linguistics itself). Its tendencies are determined by the national philosophical, psychological and sociological theoretical achievements.

ცირა ბარამიძე,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

„ბნელი ხანა“ კომპარატივისტიკაში და ქართველთა ეთნოგენეზისი

TSIRA BARAMIDZE,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

caucasiology@gmail.com

“Dark Ages” in comparative studies and ethnogenesis of Georgians

The comparative method of linguistics is universal and applicable to any language family. The method is exact and verifiable like the methods of natural sciences.

At some stages of contemporary linguistics, a crisis emerged not because a method has some drawbacks, but because the method is point appeared to be useless to prove extralinguistic hypotheses by some linguists, and, as far as such extralinguistic hypotheses cannot be proven by the comparative method, their authors tend to purposefully discredit comparative studies: I. by way of degrading strictness of the method – language families are deliberately groups into phyla; for instance, Noetic, Nostratic, Boreic, Dene-Caucasian... Hence, members of the Ibero-Caucasian family appeared in different phyla: Kartvelian languages – in Nostratic, Abkhaz-Adyghe and Dagestanian – in Dene-Caucasian. II. by way of neglecting the method, linguistic items are qualified as languages and dialects by means of non-immanent marking. III. The comparative method used to be declared as non-universal for the Ibero-Caucasian languages. IV. by way of considering the method as being unilateral, it was assumed that as if the method explained diverging process, however, could not explain outcomes of convergence. V. the strength and credibility of sound correspondences was questioned; on the other hand, the establishment of secondary sound correspondences was considered possible. By way of a priori acknowledging the above-said, the allogenetic hypothesis was posited paralleled with the theory of linguistic affinity.

The paper analyzes the stages, having preceded the final proving of the Ibero-Caucasian affinity: it presents outcomes of the study of the empirical data of Ibero-Caucasian languages, the hologram principle of the reflection (resp. occurrence) of synchronic sound correspondences in diachrony, theoretical postulates determining the present-day level of the comparative study of Ibero-Caucasian languages, research achievements and challenges as well.

The detection of regular sound correspondences in the establishment of language affinity is one and not the only objective of comparative studies.

Another significant objective of comparative studies is the representation of the temporal-spatial model of the divergence of a root language of a family, the establishment of absolute chronology of the existence of a root language, the compilation of comparative phonetics and grammars, of etymological dictionaries, the localization of the homeland of an ethnic group, who spoke the root language, and the reconstruction of protoculture.

Attempts to establish “Dark Ages” in comparative studies periodically occur at various times and with various data and makes ‘obstacles’ to linguistics.

The paper provides answers to the challenges in the framework of the comparative method and the ethnogenesis of Georgians is determined with respect to its belonging to the Ibero-Caucasian family.

ნაირა ბაპიევი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
bepieva.naira@gmail.com

ოსური დამწერლობის განვითარების ისტორიისათვის

ოსური დამწერლობის კვლევას მივყავართ ოსი ხალხის ისტორიულ, პოლიტიკურ და სოციალურ განვითარებასთან. ოსური დამწერლობა სხვადასხვა ეტაპზე სხვადასხვა ენობრივი გრაფიკის საფუძველზე იქმნებოდა და ვითარდებოდა.

ოსები დამწერლობისთვის თავდაპირველად ბერძნულ გრაფიკას იყენებდნენ. ამას მოწმობს ფლამანდიელი ბერის, ვილჰელმ დე რუბრუკის (1215-1270) ცნობა, რომ „ოსები ქრისტიანები არიან... ისინი იყენებენ ბერძნულ დამწერლობას და ჰყავთ ბერძენი წმინდანები.“ აღნიშნულს ადასტურებს ისიც, რომ 1888 წელს დ. მ. სტრუკოვმა მდინარე ზელენჩუკის პირას (ყაბარდო-ბალყარეთი) აღმოაჩინა შუასაუკუნეების საფლავის ქვის წარწერა ბერძნული ასოებით. ტექსტი გაშიფრა ვსევოლოდ მილერმა. მან დაასკვნა, რომ ეს წარწერა ოსურენოვანია. მოგვიანებით ეს წარწერა შეისწავლა ვ. აბაევმა და მცირე კორექტივიც შეიტანა. გ. ტურჩანინოვმა ძეგლი მეათე საუკუნით (941 წ) დაათარილა.

პირველი წიგნი ოსურ ენაზე დაიბეჭდა 1798 წელს მოსკოვის სინოდალურ სტამბაში. ეს წიგნი გამოცემული იყო გაი თაყაევისა და პავლე გენცაუროვის (კესაევის) მიერ შემუშავებული რუსული გრაფიკის (კირილიცას) საფუძველზე.

ოსური დამწერლობის შემდგომი განვითარება უკავშირდება ცნობილი მწიგნობრის, იოანე იალღუზიდის (1775-1830) სახელს. მას შეუქმნია ოსური ენის ახალი ანბანი ქართული გრაფიკის საფუძველზე და უთარგმნია სასულიერო წიგნები ოსურ ენაზე. იოანე იალღუზიდეს ქართული გრაფიკის საფუძველზე ოსური ანბანი 1802 წელს შეუქმნია.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, ქართული შრიფტი შეგერენის მიერ რუსული შრიფტის საფუძველზე შედგენილმა, ოსურმა ანბანმა შეცვალა.

საბჭოთა წყობილების დამყარების პირველივე წლებში ოსური ინტელიგენციის ერთმა ნაწილმა დააყენა საკითხი, რომ მათი გრაფიკა ლათინურის საფუძველზე შედგენილიყო. 1923 წელს მიიღეს გადაწყვეტილება, რომ ეს წინადადება დაეკმაყოფილებინათ. ლათინურმა, როგორც აღნიშნავდნენ, ვერ გაამართლა და ჩრდილოეთ ოსეთში 1938 წლიდან კვლავ რუსული გრაფიკის საფუძველზე შედგენილ ანბანს დაუბრუნდნენ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სამხრეთ ოსეთში 1938 წლიდან 1954 წლამდე კვლავ ქართული გრაფიკის საფუძველზე შედგენილი ანბანით სარგებლობდნენ ოსები. ხოლო 1954 წლიდან მათი ანბანიც რუსულ გრაფიკას ემყარება.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ოსური ანბანის/ანბანების შექმნაში მონაწილეობდნენ ოსი, ქართველი, რუსი და ევროპელი სწავლულები. მოხსენებაში შევხებით ოსური ენის ფონეტიკურ და გრაფიკულ გამოსატყულებებს, ასევე, შევადარებთ ოსური ანბანის ქართულ და რუსულ გრაფიკულ შესაბამისობებს, გამოვავლენთ საერთო და განმასხვავებელ ნიშან-თვისებებს.

NAIRA BEPIEVI

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
bepieva.naira@gmail.com

On the development of Ossetian Alphabet

Survey for the Ossetian brings us to the historical, political and social development of Ossetian people. Ossetian script was set up and developed in various stages and on the basis of different linguistic graphics. Originally Ossetians used Greek graphic for writing. This is confirmed by Flemish monk, William of Rubruck's notice (1215-1270), that "Ossetians are Christians. They use Greek script and they have Greek saints". This is verified by the fact that in 1888 D.M. Strukov by the river Zelenchuk (Kabardino-Balkaria) discovered a grave stone from the medieval era with Greek letters on it. The text was deciphered by Vsevolod Miller. He concluded that the inscription is in Ossetian language. Later on the inscription was studied by V. Abaev and made minor adjustments to it. G. Turchaninov dated the monument to the tenth century (941).

The first book on Ossetian language was published in 1798 in the synodal printing house of Moscow. The book was published on the basis to the Cyrillic alphabet, developed by Gai Takaev and Paul Gantsaurov (Kasaev). Further development of the Ossetian script is connected to the popular bibliophile, (1775-1830) Ioane Ialghuzidze's name. He created a new alphabet based on Georgian script and translated the theological books in Ossetian language. Ioane Ialghuzidze created Ossetian alphabet based on Georgian script in 1802. In the second half of 19th century, Georgian script was replaced by Cyrillicone created by Shegren. In the first years of the establishment of the Soviet system, half of the Ossetian intellectuals raised the issue of having their own graphic system recreated based on Latin script. In 1923 it was decided to comply with the following proposal. In 1938 North Ossetia returned to the alphabet based onCyrillicscript.

It should also be noted that in South Ossetia they still used Georgian graphic based alphabet from 1938 to 1954. However, in 1954 their alphabet was also replaced byaCyrillic one. It is noteworthy, that in creation and development of the Ossetian alphabet(s) participated Ossetian, Georgian, Russian and European scholars. In the report we will discuss the Ossetian language's phonetic and graphic expressions as well as Ossetian and Georgian alphabet's graphic compliancewill be compared and revealed common and distinctive features.

თინათინ ბოლქვაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
tinatin.bolkvadze@hotmail.com; tinatin.bolkvadze@tsu.ge

იდეოლოგიური მტრები ენათმეცნიერებაში: საბჭოთა და ანტისაბჭოთა ენათმეცნიერული თეორიები

მოხსენებაში ერთმანეთს უდარდება იაფეტიდოლოგიის, როგორც ოფიციალურად აღიარებული საბჭოთა ლინგვისტური თეორიისა და ევრაზიულობის თეორიის დამოკიდებულება ინდოევროპული ენათმეცნიერებისადმი. ორივე თეორია უარყოფდა ისტორიულ-შედარებით მეთოდს და ეძებდა სხვა საფუძვლებს ენათა შორის ურთიერთობების საკვლევად. ნიკო მარს არასოდეს უხსენებია ევრაზიულობის თეორიის მიმდევარი ენათმეცნიერები, მაგრამ, მაგალითად, ნიკოლოზ ტრუბეტკოი დიდ სირცხვილად თვლიდა მარის თეორიას და აწუხებდა ის ამბავი, რომ საბჭოთა ენათმეცნიერება უცხოეთში სასაცილოდ ასაგდები გახდა ნიკო მარის „ავადმყოფური ნაბოღვარის“ გამო.

ამ ფონზე მოხსენებაში ნაჩვენებია იქნება იმ ენათმეცნიერთა ბედი საბჭოთა კავშირში, რომლებიც ისტორიულ-შედარებით მეთოდს აღიარებდნენ და იყენებდნენ ენათა ნათესაობის სამტკიცებლად.

TINATIN BOLKVADZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
tinatin.bolkvadze@hotmail.com; tinatin.bolkvadze@tsu.ge

Ideological Enemies in Linguistics: Soviet and Anti-Soviet Linguistic Theories

The paper deals with the attitude of the Japhethitology – as of an officially recognized Soviet linguistic theory – and of the Eurasian theory to the Indo-European linguistics. Both the theories denied the historical-comparative method and sought for other bases for the study of the relationships between the languages. Nikolaj Marr never made a mention of any linguists following the Eurasian theory, while Nikolaj Trubetzkoy, for instance, considered Marr’s theory a big shame and was worried by the fact that owing to Marr’s “ravings” the Soviet linguistics became the subject of mockery.

The paper will reveal the destiny of the linguists in the Soviet Union who recognized and applied the historical-comparative method to prove the kinship of languages.

თინათინ ბოლქვაძე, მაკა თეთრაძე, ნინო აბესაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
tinatin.bolkvadze@hotmail.com; tinatin.bolkvadze@tsu.ge; maka.tetradze@tsu.ge;
ninoabesadze@tsu.ge

ნიკო მარის სახლ-მუზეუმი დღეს

2015 წლის 21-26 ივლისს გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოების შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული სამეცნიერო პროექტის – „საბჭოთა უტოპიური ენობრივი თეორიები და ზოგადი ენათმეცნიერების პირველი ქართული სახელმძღვანელოები: 1918-1950 წლები“ – მონაწილეებმა და თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის რამდენიმე სტუდენტმა იმუშავეს ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტის სოფელ დაბლაციხის ნიკო მარის სახლ-მუზეუმში საარქივო მასალებსა და წიგნად ფონდზე.

არქივის შესწავლის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ა) ნიკო მარის სახლ-მუზეუმში დაცულია, მაგრამ საექსპოზიციო ნაწილში არ იყო გამოტანილი ნიკო მარის მიერ დაარსებული სამეცნიერო გამოცემები, მისი რარიტეტული სტატიები, რომელთა კვლევა ჯერაც აინტერესებთ ენათმეცნიერების ისტორიის სპეციალისტებს. ცალკე უნდა აღინიშნოს ის გამოცემები, რომლებიც ეხება იაფეტურ თეორიას; ბ) მნიშვნელოვანია ბარათებზე ანბანის რიგით განწყობილი, ნიკო მარის მცირედ ნაკლული ბიბლიოგრაფია; გ) ამას გარდა, საინტერესო აღმოჩნდა მარების ოჯახის წევრთა (ნიკო მარის, იური მარის, სოფია მარის, ლარისა მარისა და სხვ.) შინაარსობრივად მრავალფეროვანი ეპისტოლარული მემკვიდრეობა და ფოტოარქივი.

ამდენი ხნის განმავლობაში ზერელე დათვალიერების საფუძველზე ითვლებოდა, რომ სხვადასხვა ენაზე ჩაწერილი დიდძალი სალექსიკონო მასალა, რომელიც ინახება სახლ-მუზეუმში, ეკუთვნოდა ნიკო მარს. ბარათების შესწავლამ, მათი ენობრივი პრინციპით დახარისხებამ და თვით ლექსიკური ერთეულების მნიშვნელობებმა და განმარტებებმა დაგვარწმუნა, რომ ეს არის ნიკო მარის ვაჟის, იური მარის შეგროვილი მასალა სპარსულ-რუსული და რუსულ-სპარსული ლექსიკონისთვის. ნიკო მარი ცნობილი ირანისტი იყო. იგი არის ავტორი წიგნისა „დოკუმენტირებული სპარსულ-რუსული ლექსიკონი“, რომელიც შექმნა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მუშაობის დროს. იური მარი გარდაიცვალა ახალგაზრდა და ვერ მოასწრო ჩაფიქრებული დიდი სპარსულ-რუსული და რუსულ-სპარსული ლექსიკონის გამოცემა.

ნიკო მარის სახლ-მუზეუმში მოპოვებული საარქივო მასალები აისახება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტისა (<https://www.tsu.ge/ge/faculties/humanities>) და გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოების (www.gashol.ge) ვებგვერდებზე.

TINATIN BOLKVDADZE, MAKA TETRADZE, NINO ABESADZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

tinatin.bolkvadze@hotmail.com; tinatin.bolkvadze@tsu.gemaka.tetradze@tsu.ge;

ninoabesadze@tsu.ge

The House-Museum of Nikolaj Marr Today

In July 21-26, 2015 a scientific expedition took place in the village Dablatsikhe, Chokhatauri municipality within the framework of the project “Soviet utopian theories and first Georgian course-books of general linguistics: 1918-1950” implemented by Giorgi Akhvlediani society for the history of linguistics. The project is financed by Shota Rustaveli National Science Foundation. The research team consisted of the participants of the project and the students of the faculty of humanities, Tbilisi State University. The team worked on the archival data and book collections stored at the museum of Nikolaj Marr.

After studying the archive, we distinguished different types of the materials: a) it turned out that there were particular scientific periodical journals founded by Nikolaj Marr, his rare articles, which still remain their scientific interest of the specialists of the history of linguistics. Though they were not the part of the museum exposition; Besides, we must underline the special publications concerning the Japhetic theory; b) Alphabetically sorted cards contained almost the whole bibliography of Nikolaj Marr; c) it was also crucial to work on the epistolary heritage of the Marr family (personal letters of Nikolaj, Yuri, Sophia, Larisa and others) and family photo-archive.

The dictionary data recorded in different languages stored at the museum has been considered as Nikolaj Marr’s belongings because of a superficial observation. By investigating the cards, classifying them according to language differences and analysing lexical meanings of the words, we ascertain that those cards belonged to Yuri Marr, a son of Nikolaj Marr, who was a famous orientalist. All the materials were for his unpublished big Persian-Russian and Russian-Persian dictionary. He published only the small dictionary with the anthology of Persian literature, when he was the professor of Tbilisi State University.

The digitalized archival data of the museum will be published both on the websites of the society for the history of linguistics (www.gashol.ge) and the faculty of humanities at Tbilisi State University (<https://www.tsu.ge/ge/faculties/humanities>).

ელენე გიუნაშვილი,
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი

ბაბაკ რეზვანი,
ამსტერდამის უნივერსიტეტი, ჰოლანდია

ირანის ფერეიდნელ ქართველეთა პოლიტიკური ეთნოგრაფია და ზეპირი ტრადიციები

HELEN GIUNASHVILI,
Ilia State University, Georgia
elene.giunashvili@iliauni.edu.ge

BABAK REZVANI,
Amsterdam University, Holland
bavelenko@gmail.com

Political ethnography and oral traditions of Fereydan Georgians of Iran

To the west and south-west of Isfahan lies a region named Fereydunshahr (Fereydan), 10 to 12 villages of which are fully or partially populated by descendants of the Georgians deported in the first quarter of the 17th century from Eastern Georgia by Shah Abbas I (1587-1629). Their general self-designation is Fereydanians. All of them are Shiite Muslims.

Notwithstanding such a long exposure to foreign environment, the Fereydanians have preserved through the centuries the Georgian language, self-awareness, geographical nomenclature and customs.

The Iranian (Freydanian) Georgian community has become an object of intensive studies since the end of the 19th century. Many essential issues of the settlement, history, identity, demographic and ethnographic characteristics of the Fereydanians were dealt by Georgian and foreign scholars.

Subsequent attention was drawn to the speech of Fereydanians, being one Eastern dialect of the literary Georgian, having preserved many distinctive features of 17-18 centuries official language. Publication of Fereydanian texts carried out during the last two decades by Georgian scholars makes it possible to examine this dialect diachronically, offering new conceptions on its historical development.

In this respect, Iranian-Fereydanian socio-linguistic interference is of a special importance. Persian influences on the Fereydanian belong to a multifarious interference type, covering almost all levels: phonological, morphological, syntactic and lexicological.

Modern stage of Fereydanian studies permits systematic investigations of Iranian (Persian, Persian-Arabic, Kurdish and some of dialects - Bakhtiari, Lor) borrowings in this dialect, revealing dynamism of their penetration – morpho- phonological adaptations, grammatical shaping as well as semantic alternations.

The paper presents several Iranian interference types in Fereydanian speech with the context of historical-linguistic prerequisites of the Fereydani Georgians' ethnic identity.

ნინო დობორჯინიძე,
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

თარგმანის თეორიისა და თარგმანის პოლიტიკის ზოგიერთი საკითხი
ძველ ქართულ ფილოლოგიაში

NINO DOBORJGINIDZE,
Ilia State University, Georgia
nino_doborjginidze@iliauni.edu.ge

Some issues on the translation theory and translation politics in Old Georgian philology

The paper analyzes textual and translating concepts that can be found in Georgian meta-texts of the 10th-13th centuries and considers them on two different levels:

- a) a technical level with its specific terminology;
- b) an implicit level on which concepts are expressed through metaphors.

A number of lexemes are discussed that used to denote a function of text and translating activities in Old Georgian. It is noted that the Georgian words of oriental origin *targmani* (cf. *targum*) - თარგმანი (translation) and *mtargmneli* - მთარგმნელი (translator) were not established as technical terms. Like Greek ἐρμηνεύειν, ἐρμηνεύς, the words denote both “explain” / “explainer” and “translate” / “translator”. The paper discusses one particularly interesting example of metatexts by Arsen of Iqalto (the 12th -13th centuries). It implies an additional aspect of translation that cannot be found in well-known concepts for conveying (transporting) a linguistic meaning from A to B available in the European tradition (“transferring”, “translating”, “transmitting”, “bringing across”): “Note that what is written as “but” in this place in our [Georgian] Gospels – “neither the Son but the Father” – and we have written everywhere here as “apart from, except” instead of “but”, in Greek is εἰ μὴ, which denotes both “but” and “except”. It is not covered completely by any single Georgian word, so that if you choose [only] one direction [in your translation], it will not provide a track to the other meaning” Ms. S.1463, 39r.

The source word is metaphorically conceptualized as a spatial notion with several meanings (cf. the widespread metaphor of a text as a container of meanings). Each of the meanings to be translated follows its “track” to the target language. To this extent, it may not be possible for the target language to lead all the “tracks” to a single “container” to cover all of the meanings present in the source language. If you follow one track, you convey one meaning, but the other meanings of the source language unit cannot be rendered by the same word in the target language. Such differences determined by the nature of source and target languages are limited in the translation of religious texts, especially the Bible, because of theological concepts of Late Antiquity and the Middle Ages prohibiting even the slightest changes in the translation of the Bible, the Word of the Lord. Cf. ‘[The translation] must refer to one the same and render the same in all languages’ (The Commentary on the Book of Psalms). The paper analyzes Old Georgian metatexts in which translators convey their ideas on limitations and trends related to Bible translation both at technical and implicational levels. In this regards a network of metaphors is discussed: the metaphor of gold (extracting gold from an admixture, furnace, fire, firing); the metaphor of harvest (an “ox-cart” used to carry crops home, “sheaf”, “wheat”, “bread”), the metaphor of “virgin land” (working tools clearing the land of weeds) and the metaphor of honey (the text as a sweet meal).

ლალი ეზუბაია

თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი, საქართველო
l.ezugbaia@freeuni.edu.ge

ჭაბუკი ძირია

თსუ არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, საქართველო
mzechabuki@gmail.com

მერაბ ჩუხუა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
mchukhua@yahoo.com

„ჭანურის გრამატიკული ანალიზიდან“ „ლაზურ-მეგრულის გრამატიკამდე“: ლაზურისა და მეგრულის ურთიერთმიმართების ისტორიისთვის

არნ. ჩიქობავას „ჭანურის გრამატიკული ანალიზი“ (1936) პირველი ნაშრომია, რომელშიც შეპირისპირებულია ლაზურ-მეგრულ-ქართული ენობრივი სისტემები. ამ ნაშრომითა და „ლაზურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონით“ (1938) საფუძველი ჩაეყარა ქართველური ენების კვლევის იმ მიმართულებას, რომელიც ლაზურ-მეგრულს წარმოადგენს ზანური ენის დიალექტებად. მას შემდეგ ამ მიმართულებით წარმართა მუშაობა ენათმეცნიერების ინსტიტუტში, ხოლო პარალელურად, დეტერსის თვალსაზრისის თანახმად, ქართველი მეცნიერების ერთი ნაწილი ლაზურსა და მეგრულს იკვლევდა როგორც დამოუკიდებელ ენებს. განსაკუთრებით ნაყოფიერი იყო ეს მუშაობა 60-იანი წლებიდან, როცა თ. გამყრელიძისა და გ. მაჭავარიანის ნაშრომი „სონანტა სისტემა და აბლაუტი ქართულში“ (1965) გამოვიდა. მას შემდეგ შეიქმნა არა ერთი ფუნდამენტური ნაშრომი, სტატია და დაგროვდა საინტერესო და დიდძალი მასალა. ამავე დროს ენათმეცნიერული კვლევის დღევანდელი დონე და მიმართულება მოითხოვდა ლაზურისა და მეგრულის სრულ და ამომწურავ შეპირისპირებით ლინგვისტურ ანალიზს, რაც მნიშვნელოვანი ეტაპი გახდებოდა **ქართველურ ენათა შედარებითი გრამატიკის** შესაქმნელად. ეს საჭირო იყო იმისთვისაც, რომ ახლებურად გაანალიზებულიყო მთელი რიგი მორფოლოგიური საკითხები, რომლებიც მკვლევართა მიერ მიიჩნეოდა ლაზურისა და მეგრულის, როგორც დამოუკიდებელი ენების, წყალგამყოფად.

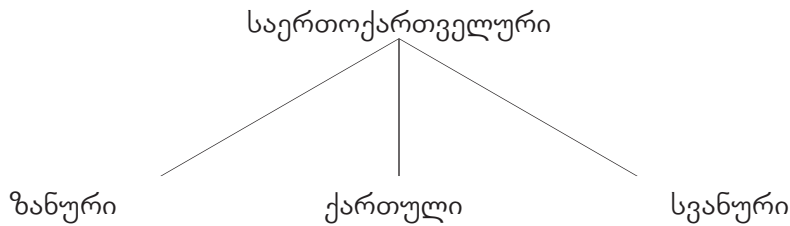
ჩვენი ჯგუფის მიერ მომზადებული და გამოცემული ნაშრომი „ლაზურ-მეგრულის გრამატიკა. I. მორფოლოგია“ (2015) არის მცდელობა ზემოთ დასმული ამოცანების გადაჭრისა. ჩვენი მიზანი იყო **მორფოლოგიური სისტემების შედარება**. გაანალიზდა ასევე ძირეული ლაზურ-მეგრული ლექსიკა, რომელიც ჩვენს მონოგრაფიას დაერთვის **ძირ-ფუძეთა ინდექსის** სახით და სადაც მხოლოდ ისეთმა ლექსიკურმა ერთეულებმა მოიყარა თავი, რომელიც საერთოა ლაზურისა და მეგრულისთვის.

მონოგრაფიაში ერთდროულად არის განხილული როგორც ლაზურის, ისე მეგრულის მონაცემები. რანგობრივი ანალიზის ყველა დონეზე გამოჩნდა ის საერთო და განმასხვავებელი ნიშან-თვისება, რაც ახასიათებს ლაზურსა და მეგრულს. ვრცელ ენობრივ მასალაზე დაყრდნობით და სისტემური კვლევით წარმოჩინდა ის ტენდენციები, რაც ბოლო რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში გამოიკვეთა ლაზურისა და მეგრულის ურთიერთმიმართების თვალსაზრისით.

ნიგნში ფართო მორფოლოგიური კვლევის საფუძველზე მიღებულია დასკვნა, რომ მეგრული და ლაზური ენობრივი იერარქიის ყველა დონეზე აჩვენებს ერთიან

სისტემას, ხასიათდება გამორჩეული მონოლითურობით, იგი მთლიანად ქართველური ტიპის ენაა და მასში არ იკითხება სხვა წრის ენათა ადრეული გავლენის კვალი. აღწერილ ენობრივ ერთეულებს შორის წარმოჩენილი სხვაობის ზღვარი თითოეულ მათგანს ერთმანეთის მიმართ დიალექტური დიფერენცირების ხარისხთან აახლოებს და, შესაბამისად, **ლინგვისტურ მონაცემებზე დაყრდნობით, აღწერილი ქვესისტემები კვალიფიცირდება, როგორც ერთი – ზანური (კოლხური) ენის ორი დიალექტი: ლაზური და მეგრული.**

აქედან გამომდინარე, მონოგრაფიაში ახლებურადაა დასმული ქართველურ ენათა ურთიერთმიმართების საკითხიც, კერძოდ, ის შემდეგი სქემით უნდა გამოიხატოს:

ანუ, ამოსავალში, დიფერენციაციის წინა საფეხურზე, საერთოქართველურ ფუძე-ენას ჰქონდა სულ მცირე სამი დიალექტი — ქართული, ზანური, სვანური, საიდანაც შემდგომში, როდესაც თავი იჩინა ძირეულმა მორფოლოგიურ-ლექსიკურმა სხვაობებმა (ფონოლოგიურ ტრანსფორმაციასთან ერთად), მოხდა ამ დიალექტთა დამოუკიდებელ (ისტორიულად ფიქსირებულ) ენებად ჩამოყალიბება.

LALI EZUGBAIA

Free University of Tbilisi, Georgia
l.ezugbaia@freeuni.edu.ge

CHABUKI KIRIA

Arnold Chikobava Institute of Linguistics, Georgia
mzechabuki@gmail.com

MERAB CHUKHUA

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
mchukhua@yahoo.com

From “Grammatical analysis of Chan” to “Laz-Megrelian Grammar”: towards the History of the Relationship of Laz and Megrelian”

“Grammatical analysis of Chan” (1936) by Arnold Chikobava is the first monograph, where Laz-Megrelian-Georgian language systems are compared with one another. By this monograph and “Laz-Megrelian-Georgian comparative dictionary” (1938) were established a new direction of studies of Kartvelian languages, in which Laz and Megrelian are considered as dialects of the Zan language. Since that, studying Laz-Megrelian in this way has been implemented at the institute of linguistics, at the same time, accordingly with Deeters viewpoint, other group of Georgian scholars have researched Laz and Megrelian as separate languages. The work has become especially fruitful since 60s, when T. Gamkrelidze and G. Matchvariani published their monograph “the system of sonants and ablaut in Kartvelian” (1965). Since that a lot of

works, articles have been written, therefore a great number of interesting materials has built up.

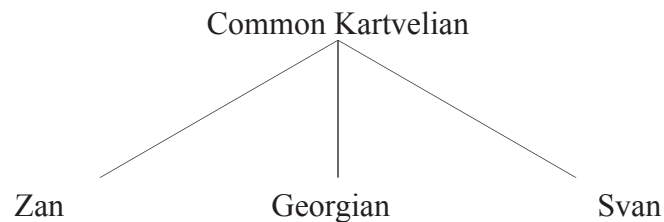
At the same time the level and direction of present day linguistic research challenged us to get a full and comprehensive comparative linguistic analysis of Laz and Megrelian, which would become a new stage of creating a comparative grammar of Kartvelian languages. It was necessary to investigate a wide range of morphological issues in a new way. These issues were considered as a watershed of Laz and Megrelian as separate (independent) languages.

The work “the Laz-Megrelian Grammar. I. Morphology” prepared and published by our team is an attempt to solve above mentioned issues. Our aim was at comparing morphological systems to one another. Basic Laz-Megrelian roots were analysed, which are attached to the monograph as an index of the roots and stems which are common both for Laz and Megrelian.

The monograph discusses the data of Laz, as well as Megrelian. All the distinctive features are shown at every ranking level of analysis. on the basis of language material and by systematic investigation of the language the core tendencies have been revealed, which are outlined in last decades from comparative standpoint of Laz and Megrelian.

On the basis of profound morphological study the conclusion has been given: Laz and Megrelian show a common system at all levels of the language hierarchy; characterised by a distinctive monolithic feature; belonged to the Kartvelian language, and the influence trace of other languages is not obvious. The difference between above described language units brings each of them close to dialectal differentiation and, **therefore, based on the linguistic data, the subsystems are qualified as two dialects of one - Zan (Colchian) language: Laz and Megrelian.**

Therefore, the issue of the relation of Kartvelian languages discussed in the monograph could be presented with this scheme:

In this regard, in the previous step of the differentiation, Common Kartvelian language had three dialects - Georgian, Svan and Zan, from those, after emerging basic morphological and lexical differences (together with phonological transformation), the dialects were formed as independent (historically fixed) languages.

ძველ ქართველ ებრაელ მთარგმნელთა მიდგომა ბიბლიური ტექსტების თარგმნისადმი

ქართველ ებრაელთა შორის არსებობს ბიბლიური და სხვა სარწმუნოებრივი წიგნების დამოუკიდებელი თარგმანები ქართულ ენაზე „თავსილის“ სახელწოდებით, რომელთა თარგმნის პროცესი, ჩვენი ვარაუდით, დაახლოებით მეთერთმეტე საუკუნეიდან დაიწყო. ეს თარგმანები არასოდეს ყოფილა დაწერილი და ზეპირად გადაეცემოდა თაობიდან თაობას. თემის მომავალ მსახურებს მათ სპეციალურად ასწავლიდნენ. ხაზგასასმელია, რომ ამ თარგმანებს წარუვალა მნიშვნელობა აქვთ არა მხოლოდ ქართველ ებრაელთა ისტორიის, კულტურისა და მეტყველების შესასწავლად, არამედ ზოგადი თვალსაზრისითაც – ებრაულ თემთა ისტორიისა და ეგრეთ წოდებულ ებრაელთა ენების კვლევის საქმეში. ამავ დროს ეს ცოცხალი ქართული მეტყველების ადრინდელი ნიმუშებია და დიდად საყურადღებოა ქართული ენის ისტორიისა და დიალექტოლოგიის მკვლევართათვის.

უკანასკნელ დრომდე, სამწუხაროდ, ძველ ქართველ ებრაელთა მნიშვნელობის ეს უმნიშვნელოვანესი ძეგლები არ იყო ცნობილი მეცნიერული წრეებისათვის. მხოლოდ ბოლო შვიდი წლის განმავლობაში გამოქვეყნდა ორი წიგნი – ბერეშითი – „შესაქმე“ და ფესახის (პასხის) აგადა („ლეგენდა“), თითოეული რამდენიმე ვარიანტით.

ყურადღებას იპყრობს ძველ ქართველ ებრაელ მთარგმნელთა მიდგომა თარგმანისადმი. შეიძლება ვიმსჯელოთ მათი ერთგვარი თეორიული წანამძღვრების შესახებ. ცნობილია, რომ გამოყოფენ თარგმანის ორ ძირითად სახეობას: თავისუფალი თარგმანი და სიტყვასიტყვითი თარგმანი. ბიბლიური ტექსტების მთარგმნელთა დიდი ნაწილი, სეპტუაგინტადან და ონკელოსის თარგმანიდან მოყოლებული, ძირითადად ზედმინევენი თარგმანის პრინციპებს იყენებს, თუმცა კი მეტ-ნაკლები გადახვევებით. სავარაუდებელია, რომ ძველი ქართველი ებრაელი მთარგმნელები იცნობდნენ ამ პრინციპებს და მათ მიმდევრებად გვევლინებიან. თუმცა მათი მისამართითაც გასათვალისწინებელია ფუძემდებლური ხასიათის შენიშვნა, რომ ბიბლიური ტექსტების „მთარგმნელის წინაშე დგას დილემა, როგორ შეუთავსოს ერთმანეთს ორიგინალისადმი ერთგულება და საკუთარი ენის კანონთა დაცვა“ (მარგოლისი).

ძველი ქართველი ებრაელი მთარგმნელები უკიდურესობამდე მიდიან ორიგინალისადმი ერთგულების დაცვის თვალსაზრისით. „ლაპარაკია დამხმარე სიტყვებისა და თავსართ-ბოლოსართებისათვის ორიგინალისეული ადგილის შენარჩუნებაზეც კი“ (გ. ბენ-ორენი). ალბათ, ორიგინალისადმი ამგვარი დამოკიდებულების ყველაზე ნათელი მაგალითია ნანევრის გამოყენება თარგმანში ისეთ შემთხვევებშიც კი, სადაც ეს ძველი ქართულისეული წესების მიხედვით საერთოდ არ არის შესაძლებელი.

მოხსენებაში გაანალიზებული იქნება სათანადო ნიმუშები. არანაკლებ ხშირია უშემასმენლო წინადადებათა ხმარება თარგმანში. საქმე ისაა, რომ ებრაულ ორიგინალში შედგენილი შემასმენლის მეშველი ზმნა ხშირად არ არის წარმოდგენილი და შესატყვისად თარგმანისეული წინადადებაც უშემასმენლოდ არის დატოვებული ქართული ენის ბუნების საწინააღმდეგოდ.

ორიგინალისადმი ერთგულების ფუძემდებლური პრინციპის დაცვასთან ერთად, მთარგმნელები მზად არიან (უფრო სწორად, იძულებულნი ხდებიან) გარკვეულ შემთხვევებში დათმობაზე წავიდნენ, რომ მკითხველისათვის გასაგები გახადონ ტექსტი. ამისათვის უპირველესი საშუალებაა ეგრეთ წოდებული ორმაგი თარგმანის პრინ-

ციპის გამოყენება. მოხსენებაში შესაბამისი ნიმუშების განხილვის საფუძველზე განხილული იქნება ორმაგი თარგმანის რამდენიმე ძირითადი შემთხვევა (მათი განშტოებებიც): ა.) ერთმანეთის გვერდით თარგმანში წარმოდგენილია ებრაული სიტყვა ან გამოთქმა და მისი ქართული შესატყვისი. ბ.) მთარგმნელები არ სჯერდებიან ერთ ქართულ პარალელს და რამდენიმეს აწვდიან მსმენელს. ეს კარგად გვიჩვენებს, თუ როდენი რუდუნებით შრომობდნენ ისინი როგორც ორიგინალისადმი ზუსტი შესატყვისობის, ისე გასაგებადობის მისაღწევად.

ცხადია, არ უნდა დავივიწყოთ, რომ საქმე გვაქვს ტექსტთან, რომელმაც საუკუნეების სიღრმიდან ზეპირად მოაღწია ჩვენამდე და, მან, მთარგმნელთა და ტექსტის გადმომცემთა სურვილის საწინააღმდეგოდ, ალბათ, განიცადა ცვლილებები. გავანალიზებთ ამ ცვლილებათა პრინციპებსა და შესაძლებელ გზებსაც.

REUVEN ENOCH (RUBEN ENUKASHVILI)

Ariel University, Israel

reuvne@ariel.ac.il

The early Georgian Jew translators' approach to translating Biblical texts

Some independent translations by early Georgian Jewish translators of Biblical and other sacred books are known by the name “Tavsili”. The first such translations, we assume, must have emerged in the 11th century. These translations have never been written down and were passed on orally from one generation to the other. In particular they were taught to future religious ministers. It is worth emphasizing that these translations have an undeviating significance for not only the history of the Georgian Jews, their culture and their spoken language, but also, in general terms, for the history of Jewish communities and the study of the Hebrew Languages. At the same time these are the earliest examples of the Georgian spoken language and it proves to be immensely important for scholars of the history of the Georgian Language and its dialectology.

These important examples of literary heritage were unfortunately unknown in scholarly circles until a short while ago. Only within the last 7 years were two books published – Bereshit (“Genesis”) and the Pesach (Passover) Haggadah (“legend”). Each of these books were presented in several versions.

The early Georgian Jewish translators' approach to translation work is particularly remarkable. We can discuss its certain theoretical precursors. It is widely known that two main types of translations are usually distinguished: Free (idiomatic) translation and literal translation. The majority of translators working on the Biblical texts mainly used the principles of literal translation starting from the translations of the Septuagint and Onkelos while allowing only slight deviations. It is possible that the early Georgian Jewish translators were well aware of these principles as they appear to be following the above mentioned practice. Yet even in this respect a fundamental remark should be made, acknowledging that a translator is left “face to face with the dilemma of how to combine fidelity to the original with due regard for the genius of his own language” (Margolis).

The old Georgian Jewish translators took fidelity to the original to the extreme. They applied it even to “the preservation of the original place of auxiliary words as well as prefixes and suffixes” (G. Ben-Oren). Probably the most vivid example of such an approach is the use of articles in their translations in spite of the fact that it is impossible in the old Georgian language. The paper will discuss appropriate examples. The use of the predicate-less sentences

appear equally common in those translations. The problem is that in the original Hebrew text the auxiliary verb of complex predicate is often absent and therefore it is not translated in the Georgian translation as it contradicts the nature of the Georgian language.

Together with the fundamental principle of fidelity to the original, the translators are prepared (or obliged) to compromise in order to make the text understandable to the reader. The chief way of achieving this is the use of so called double principle. This paper will discuss several basic cases of the double translation (including their branches): a) The Hebrew word or a phrase is presented side by side with its Georgian equivalent; b) The translators are not satisfied with only one Georgian parallel and offer several equivalents. This demonstrates how diligently they toiled in their search for accurate and comprehensive definitions.

Obviously, we should never forget that we are dealing with the texts that were handed down to us orally throughout the centuries and they underwent certain changes against the wishes of the translators as well as the conveyors. We shall analyze further the principles and the possible ways of the above mentioned changes.

ეკატერინა ველმეზოვა
ლოზანის უნივერსიტეტი, შვეიცარია

ახალი მიდგომები ნიკო მარის „ენის ახალი თეორიის“ კვლევაში

EKATERINA VELMEZOVA
University of Lausanne, Switzerland
Ekaterina.Velmezova@unil.ch

On new approaches to the study of Nikolaj Marr’s “New Theory of Language”

The “New Theory of Language” of the Soviet linguist Nikolaj Marr (1864-1934) has for a long time been an enigma for linguists and historians of linguistics, so that there exists already a great number of works on Marr and his doctrines. A new approach to the linguistics of Marr would consist in trying to understand his theories which at first sight seem incomprehensible, odd and even contradictory. More precisely, it means the necessity to elaborate particular methods to find out a specific point of view which would permit to consider his theories (or at least a part of them) illogical no longer. In our paper, we shall provide several examples of the application of such an approach, dwelling in particular on

- a) the very nature of linguistic signs (were they, according to Marr, arbitrary or not ?) ;
- b) the distinction between (in Saussurean terms) the notions of *langue(s)* ([concrete] languages) and *langage* (human language in general), allowing to shed some new light on Marr’s evolutionary theories ;
- c) the problem of development of linguistic forms as correlated to particular linguistic meanings, supposing an “asymmetrical” character of language evolution (in connection with the question of the so-called linguistic relics or vestiges : linguistic elements, the ancient form of which no longer correspond to their modern semantics) ;
- d) the very correlation between proto-forms and proto-meanings in the prehistoric languages, according to Marr.

The discovery of the corresponding major theoretical principles “between the lines” of Marr’s works permits to compare Marrism with other doctrines of the late 19th – early 20th century and thus to consider Marr “outsider” no longer, especially in the particular “ideological” context of his time.

რატომ გახდა საჭირო ძველი ქართული თარგმანების „ახლად თარგმნა“ მეთერთმეტე საუკუნეში

ძველ ქართულ მწერლობას არცერთ ლიტერატურასთან არ ჰქონია ისეთი ხანგრძლივი ურთიერთობა, როგორც ბერძნულთან. პირველი ქართული თარგმანები ბერძნული ენიდან უნდა იყოს შესრულებული და ქართველთა ლიტერატურული ურთიერთობანი სხვა ხალხებთან ძირითადად ამ ენის საშუალებით, ბერძნულენოვან ბიზანტიურ ლიტერატურასთან კონტაქტებით უნდა დაწყებულიყო. ამ ურთიერთობამ, რომელიც საუკუნეთა მანძილზე ინტენსიურად გრძელდებოდა და ხელს უწყობდა ქართული სულიერი კულტურის განვითარებას, განსაკუთრებული ხასიათი X საუკუნიდან მიიღო. თუ ადრე, – უკვე IV-V საუკუნეებიდან, – ქართველები ახლო აღმოსავლეთისაკენ ისწრაფოდნენ და ნაყოფიერად მოღვაწეობდნენ იქაურ სამონასტრო ცენტრებსა და სამწერლობო კერებში, X საუკუნიდან მათ დასავლეთისაკენ აიღეს გეზი და თანდათან დაიწყეს ბიზანტიის სამონასტრო კოლონიზაცია, რაც პირდაპირი შედეგი იყო საქართველო-ბიზანტიის სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური ურთიერთობის გაძლიერებისა. ამ დროიდანვე იწყება ქართველ მწიგნობართა ინტენსიური მუშაობაც, ერთი მხრივ, ბიზანტიური მწერლობის აქამდე უთარგმნელი ძეგლების ქართულად გადმოსაღებად და, მეორე მხრივ, უკვე თარგმნილი უმნიშვნელოვანესი თხზულებების ბერძნულთან შედარება-შეჯერებისა და ამ გზით მათი ახალი რედაქციების, ან ახალი თარგმანების შესაქმნელად.

„ახლად (მეორედ) თარგმნა არა ჯერ-არს“, – ასეთი იყო ძველ ქართველ მთარგმნელთა ეტიკეტი, რადგან მიაჩნდათ, რომ „მეორედ თარგმანებული წინააღმდეგომად პირველისა გამოჩნდების“. „ახლად თარგმნის“ ყოველი შემთხვევა საფუძვლიანად მოტივირებული უნდა ყოფილიყო. მიუხედავად ამისა, ძველი ქართული მწერლობის ისტორიაში არაერთი ფაქტი დასტურდება ერთი თხზულების მეორედ თარგმნისა.

ერთი თხზულების რამდენჯერმე თარგმნას მრავალი სხვადასხვა მიზეზი განაპირობებდა, მაგრამ საეკლესიო მწერლობის უმნიშვნელოვანესი ძეგლების, უპირველესად კი ბიბლიური წიგნების, „ახლად თარგმნის“ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი ფაქტორი აღმოჩნდა ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მომხდარი ცვლილება, როცა X საუკუნის 80-იან წლებში ქართულმა სახელმწიფომ რელიგიურ-პოლიტიკური ორიენტაცია ბიზანტიისაკენ აიღო, რამაც თავის მხრივ წარმოშვა აღმოსავლეთის ეკლესიათა ლიტურგიკულ ტრადიციებზე დაფუძნებული და დასავლეთის ეკლესიებში კანონიზირებული ტექსტისაგან განსხვავებული ძველი ქართული თარგმანების რევიზიის საჭიროებაც. „ყოველივე ბერძულისაგან და ვითარ იგი ბერძულად არს“ – ამგვარმა კონცეფციამ აუცილებელი გახდა ქრისტიანული მწერლობის უმნიშვნელოვანესი წერილობითი ძეგლის სახარება-ოთხთავის ძველი ქართული თარგმანების ბერძნული სახარების ე.წ. ბიზანტიურ რედაქციასთან შედარება-შეჯერება და მისი „ახლად თარგმნაც“. ეს საპასუხისმგებლო საქმე თავს იღო წმ. გიორგი ათონელმა (მთანმიდელმა), რომლებმაც ქართული თარგმანების ბერძნულთან სამჯერ შედარების შედეგად მისი ახალი (ათონური) რედაქცია ჩამოაყალიბა. გიორგი ათონელის მიზანი იყო ზუსტად „ვითარ იგი ბერძნულად არს“ გადმოელო ბერძნული დედნის ტექსტი. სიზუსტის დასაცავად მას ზოგჯერ უხდება ქართულ ტექსტში სიტყვათა დამატება ან დაკლება, ლექსიკისა და გრამატიკულ ფორმათა შეცვლა, სიტყვათა რიგის შენაცვლება, ბერძნული და ქართულ ენების გრამატიკულ-სტილისტურ თავისებურებათა გათვალისწინებაც და, ამის შესაბამისად, თარგმანის ენის დახვეწა-განახლება. გარდა ამისა, ახდენს ოთხთავის როგორც ხელნაწერი წიგნის „ბერძნულსა წესსა ზედა გამართვას“, რაც გულისხმობს მისთვის

ისეთივე კრიტიკული აპარატის დართვას (ევესები კარპიანეს ეპისტოლე, კანონები, სახარების თავთა ჩამონათვალი, სანელინდო სახარება...), როგორც ჩვეულებრივ ახლავს იმ პერიოდის სახარების ბერძნულ ხელნაწერებს და, ფაქტობრივად, ქმნის ბიზანტიური ხელნაწერი ოთხთავების ქართულ ანალოგს, რომელშიც „ყოველი სიტყუა დასაჯერებელ იყუნეს“.

DAREJAN TVALTVDZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi state University, Georgia

darejan.tvaltvadze@tsu.ge

Why did the “Retranslation” of old Georgian Translations Become Necessary in the 11th Century

Old Georgian literary relationships with other cultures were never as extensive as those that existed between the Georgian and the Greek literary traditions. It is most likely that the first Georgian translations were made from the Greek, and literary relations between Georgia and other nations were mostly initiated through the Greek Byzantine literary connections.

This relationship, which continued intensively throughout the centuries, and encouraged the promotion of Georgian spirituality, acquired a rather special character from the 10th century on. If, during the 4th-5th centuries, Georgians leaned towards the Middle East and actively participated in its monastic life and literary centers, from the 10th century on, they redirected their gaze towards the West, and started a monastic colonization of Byzantium, which was a direct result of the strong Georgian-Byzantine state/political relationship. Georgian bibliophiles worked intensely during this period – on the one hand they translated into Georgian those Greek texts that had never been translated, and on the other hand, they compared and adjusted some already translated texts with their Greek originals, producing through this method new editions and new Georgian translations.

The ethical credo of the early Georgian translators prescribed that “No one should retranslate”, since they believed that “the second translation will appear contradictory to the first one”. Every case of retranslation had to be fundamentally motivated. In spite of this, there are numerous examples of retranslations of the same work throughout Georgian literary history.

Translation of the same work more than once was conditioned by different reasons. Yet, in the case of ecclesiastical literature and biblical books, it was primarily conditioned by the political changes that took place in the 80s of the 10th century, when the Georgian religious-political orientation turned towards Byzantium. This in its turn gave rise to a need for revising the old Georgian translations based on Eastern liturgical traditions, these being quite different from the western church’s canonical texts. The very concept “All from Greek and like Greek” made it necessary to adjust and compare with the Greek text of the so called Byzantine edition of the most important Christian literary documents - the four Gospels, and then retranslate the existing Georgian translations. This great responsibility was taken up by St. Giorgi the Athonite (Mtatsmindeli) who brought into being a new edition of the Georgian translations after comparing the earlier ones with their Greek originals up to three times. Giorgi of Mtatsminda aimed at making his text as close to the Greek version as possible. For increasing precision he sometimes needed to either add or remove words, make changes of lexis or grammatical order and word order, considering the grammatical and stylistic peculiarities of the Greek and Georgian languages and thereby renewing and refining the language of the translation. Besides this, he designed his manuscript of the four Gospels “according to the Greek rule”, which means attaching to it a critical apparatus (The Epistle of Eusebius to Carpianus, Canons, Titloi, Menologium ...), which usually accompanied the Greek Manuscripts of that period. By doing so, as a matter of fact, he created a Georgian analogue to the Byzantine Gospel Manuscripts, in which “every word is credible”.

დოდონა კიზირია
ინდიანის უნივერსიტეტი, აშშ
kiziria@indiana.edu

ბელადი და ლიდერი კინოეკრანზე

მოხსენებაში განიხილება მიხეილ ჭიაურელის მიერ „მოსფილმში“ 1950 წელს გადაღებული „ბერლინის დაცემა“ და ამერიკული ფილმი, როლანდ ემერლიჩის სამეცნიერო-ფანტასტიკური დრამა „დამოუკიდებლობის დღე“, რომელიც გადაღებულია 1996 წელს კინოკომპანია „Twentieth Century Fox-ის“ მიერ. ერთმანეთს უდარდება ამ ფილმების დამამთავრებელი, გამორჩეულად სიმბოლური სცენები.

„ბერლინის დაცემა“ შთაგონებული იყო მეორე მსოფლიო ომის მოვლენებით, ხოლო „დამოუკიდებლობის დღე“ დედამიწაზე მოსალოდნელი თავდასხმის გამოგონილი ისტორიაა. მიუხედავად იმისა, რომ განსახილველი ფილმები სხვადასხვა ჟანრს მიეკუთვნება და მათი გადაღების თარიღებს შორისაც თითქმის 50-წლიანი სხვაობაა, ორივე ფილმი მნიშვნელოვან მსგავსება-განსხვავებებს ავლენს სსრკ-სა და აშშ-ს სოციალურ ღირებულებებისა და მისწრაფებების თვალსაზრისით. ორივე ქვეყანა თავის თავს აღიქვამს მსოფლიო ლიდერად, მაგრამ მათი სახელისუფლებო ლიდერები ძირეულად სხვაობენ ერთმანეთისაგან. ორივე ფილმში ხაზგასმულია ეთნიკური და რასობრივი თანასწორობა, მაგრამ აბსოლუტურად განსხვავებულად აფასებენ ცალკეული პიროვნების ღირებულებას. ორივე ფილმი მიესაღმება პატრიოტიზმს, მაგრამ დიდი სხვაობაა ამ ცნების გააზრებაში.

მოხსენებაში აგრეთვე განხილული იქნება ფილმ „ბერლინის დაცემაში“ წარმოდგენილი ზოგიერთი ისტორიული, სოციალური და კულტურული ფასეულობის ძველებური და თვალსაჩინო სიმყარე თანამედროვე რუსეთსა და საქართველოში.

DODONA KIZIRIA
Indiana University, USA
kiziria@indiana.edu

Ruler and Leader on Movie Screen

The paper will discuss and analyze the final, highly symbolic scenes of two films: **The Fall of Berlin** and **Independence Day** respectively. The former was a two part Soviet epic movie directed by Mikheil Chiaureli and released in 1950 by the Mosfilm Studio. The latter was an American science fiction drama directed by Roland Emmerlich and released in 1996 by Twentieth Century Fox Film Company.

The Fall of Berlin was inspired by the real events of the WWII, Independence Day is a fictional story about an impending attack of the aliens upon the Earth. In spite of the disparate genres and almost fifty years long distance in their production time, the both films reveal fascinating similarities and differences in social values and political aspirations of the USA and the USSR. The both countries perceive themselves as the world leaders but present contrasting image of the heads of their respective governments. The both films emphasize ethnic or racial equality but attach decidedly dissimilar value to an individual personality. They both applaud patriotism but have different understanding of it.

The paper will also touch upon the enduring power of certain historic, social and cultural values presented in The Fall of Berlin that are still apparent in Russia and Georgia.

მარინე კობეშავიძე, ნინო ჭრიკიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
marine.kobeshavidze@tsu.ge; nino.chrikishvili@tsu.ge

ესპანური ლექსიკოგრაფიის განვითარების ძირითადი ეტაპები

რამდენიმე საუკუნეს ითვლის ესპანურენოვანი ლექსიკონების ისტორია და იგი წარმოდგენილია ლექსიკონების საკმაოდ ფართო სპექტრით. პირენეის ნახევარკუნძულზე ლექსიკონების პირველი ნიმუშები ჯერ კიდევ ემილიანურ გლოსებთან ჩნდება, ხოლო XV საუკუნის ბოლოდან იწყება მნიშვნელოვანი ლექსიკონების შექმნა. სწორედ ესპანურენოვანი ლექსიკონების თემატურ მრავალფეროვნებას ეხება ჩვენი მოხსენება, რომელშიც ქრონოლოგიურად განვიხილავთ ლექსიკონებს და გავაანალიზებთ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა ლექსიკონის აგებულება, შინაარსობრივი და ვიზუალური მხარე და სხვ.

განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ოქროს ხანა, რადგან სწორედ XVI-XVII საუკუნეებში იქმნება როგორც ბილინგვური, ისე მონოლინგვური ლექსიკონების დიდი ნაწილი. ორენოვანი ლექსიკონების ისტორია იწყება ანტონიო ნებრისას ცნობილი ლექსიკონით “Diccionario latino-hispanicum” (1492 წ.), შემდეგ კი იქმნება არაბულ-ესპანური (“Vocabulario árábigo en letra castellana”, Pedro de Alcalá, 1505 წ.), ტოსკანურ-კასტილიური (“Vocabulario de las dos lenguas, toscana y castellana”, Cristóbal de las Casas, 1570 წ.), ესპანურ-ინგლისური (“A dictionary in Spanish and English”, John Minshew, 1599 წ.) და ფრანგულ-ესპანური (“Tesoro de las lenguas francesa y española”, Cesar Oudin, 1607 წ.) ორენოვანი ლექსიკონები.

ესპანური ლექსიკოგრაფიის ფუნდამენტურ ნაშრომად ითვლება სებასტიან დე კობარუბიასის პირველი ერთენოვანი ლექსიკონი “Tesoro de la lengua española o castellana” (1611 წ.). ოქროს ხანის ლექსიკოგრაფიას მიეკუთვნება ანდაზების პირველი ლექსიკონიც (“Vocabulario de refranes”, Gonzalo Correas, 1627 წ.).

არანაკლებ საინტერესოა XVIII საუკუნით დათარიღებული ლექსიკონები, რომლებიც ორ ძირითად კატეგორიად იყოფა: ესპანეთის სამეფო აკადემიის მიერ შექმნილი ლექსიკონები (Diccionario de Autoridades, 1726-39 წწ.) და აკადემიის მონაწილეობის გარეშე შედგენილი ლექსიკონები (“Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes”, Esteban de Terreros, 1787 წწ.). აღსანიშნავია, რომ ამ უკანასკნელში ძირითადად წარმოდგენილი იყო ტექნიკური ტერმინოლოგია, რომელიც RAE-ს ლექსიკონში არ იყო შეტანილი.

არცთუ ისე ნაყოფიერი იყო ესპანური ენის ლექსიკოგრაფიისათვის XIX საუკუნე, რადგან ამ პერიოდში მხოლოდ ესპანეთის სამეფო აკადემიის მიერ შედგენილი ლექსიკონების რედაქტირება ხდებოდა. რაც შეეხება XX საუკუნეს, ჩნდება ვიზუალური (“Diccionario manual e ilustrado de la lengua española”, RAE, 1927 წ.), ეტიმოლოგიური (“Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico”, Corominas, Pascual, 1954 წწ.) ლექსიკონები და იქმნება ესპანური ენის უახლესი განმარტებითი ლექსიკონები (“Diccionario de uso del español”, María Moliner, 1966-67 წწ.).

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, ესპანურ-ქართული ლექსიკონების საკითხი. ამ ეტაპზე მხოლოდ ერთი ესპანურ-ქართული (ასევე, ქართულ-ესპანური) ლექსიკონი არსებობს („Diccionario español-georgiano“, ირაკლი ვახვახიშვილი, 2002 წ.), რომელიც არ შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად, რადგან ლექსიკონში შეტანილია მხოლოდ 22 000 სიტყვა და შეიძლება ითქვას, რომ არის ბევრი უზუსტობა.

ამრიგად, მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება ყველა ზემოხსენებული ლე-

ქსიკონის ანალიზი, რაც ნათლად წარმოგვიდგენს ესპანური ენის ლექსიკოგრაფიის ისტორიულ მონახაზს და გაგვაცნობს კასტილიური ენის ლექსიკოგრაფიის თანამედროვე მდგომარეობას.

MARINE KOBESHAVIDZE, NINO CHRKISHVILI
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
marine.kobeshavidze@tsu.ge; nino.chrikishvili@tsu.ge

Main periods of development of Spanish lexicography

The history of Spanish-language dictionaries counts several centuries and it is represented by a broad spectrum of dictionaries. The first signs of the vocabularies in the Pyrenees Peninsula come with Emilian Glosses, but the end of the XV century is the period when the significant dictionaries were created. Thematic diversity of Spanish dictionaries is discussed in our article. We will try to analyze their structure, content and chronology.

The Golden Age is of the particular interest, as it was in 16th-17th centuries when the main part of bilingual and monolingual dictionaries was created. The history of bilingual dictionaries begins with Antonio Nebrija's famous dictionary named „Diccionario latino-hispanicum“ (1492), then the Arab-Spanish dictionary (“Vocabulario arábigo en letra castellana”, Pedro de Alcalá, 1505), Toscan – Spanish dictionary (“Vocabulario de las dos lenguas, toscana y castellana”, Cristóbal de las Casas, 1570), Spanish-English dictionary (“A dictionary in Spanish and English”, John Minshew, 1599) and French-Spanish dictionary (“Tesoro de las lenguas francesa y Española”, Cesar Oudin, 1607) appeared.

The first fundamental work in Spanish lexicography was the monolingual dictionary by Sebastian de Cobarubias, “Tesoro de la lengua española o castellana”(1611). The first dictionary of proverbs also belongs to the golden age of lexicography (“Vocabulario de refranes”, Gonzalo Correas, 1627).

18th century's dictionaries are also the objects of our interest, which are divided into two main categories: dictionaries created by Spanish Royal Academy (Diccionario de Autoridades, 1726-39) and the dictionaries without its participation (“Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes”, Esteban de Terreros, 1787). The last one was represented mainly with technical terminology, which was not included in the RAE's dictionary.

19th century was not very productive for Spanish language lexicography, during this period, the dictionaries of the Spanish Royal Academy were edited. As for 20th century, a visual dictionary appeared (“Diccionario manual e ilustrado de la lengua Española”, RAE, 1927.), then etymological (“Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico”, Corominas, Pascual, 1954) and Spanish language explanatory dictionary (“Diccionario de uso del español”, María Moliner, 1966-67) was published.

The issue of the Spanish-Georgian dictionaries is a special topic in our paper. At this point, only one Spanish-Georgian (as well as, in the Georgian-Spanish) dictionary exists (“Diccionario español-georgiano”, Irakli Vakhvakhishvili, 2002.), which cannot be regarded as complete, because there are only 22 000 words in the dictionary and there are a lot of inaccuracies.

Thus, in the paper we will present the analysis to all above-listed dictionaries, which clearly shows the historical sketch of the Spanish language lexicography and presents the present-day situation of the Castilian language lexicography.

ღამანა მელიქიშვილი, ნინო ჭიჭიკოშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
damanamel@yahoo.com; ninochichikoshvili@yahoo.com;

ტრადიცია და ავტორიტარიზმი ენათმეცნიერებაში

ლოგიკის „ექსპანსიამ“ გრამატიკაში, რაც დიონისე თრაკიელის ფილოლოგიური გრამატიკიდან მოყოლებული, დღემდე ტრადიციულადაა დამკვიდრებული სასკოლო-სასწავლო და მეცნიერულ გრამატიკებშიც, ამ გრამატიკების ავტორთა დიდი ავტორიტეტის გავლენის შედეგად, შეიძლება ითქვას, ათეული წლების განმავლობაში დააბრკოლა ენათმეცნიერული (გრამატიკული) აზრის განვითარება ყოფილი „საბჭოთა კავშირის“ სივრცეში, რომელშიც ქართული ენათმეცნიერული სკოლაც მოიაზრება, მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ ქართველმა ენათმეცნიერმა, კავკასიოლოგიური ენათმეცნიერების სკოლის ფუძემდებელმა, არნოლდ ჩიქობავამ გაილაშქრა ამ „ექსპანსიის“ წინააღმდეგ ჯერ კიდევ 1928 წელს და შემდგომ სხვადასხვა წელს ქართულ და რუსულ ენებზე გამოქვეყნებულ მთელ რიგ მეთოდოლოგიური ხასიათის ნაშრომებში.

ენათმეცნიერების კვლევისა და შესწავლის საგანი ენაა. ენას ორი მხარე აქვს: შინაარსი (ფუნქცია) და ფორმა, რომელიც ამ შინაარსს (ფუნქციას) გამოხატავს. ენის შესწავლა გულისხმობს როგორც ფუნქციის (სემანტიკის, მნიშვნელობის), ისე სტრუქტურის (ფორმის) შესწავლას, მაგრამ „სრულიად დაუშვებელია, რომ სტრუქტურა (სტრუქტურული კატეგორიები) აღინეროს ფუნქციის (ფუნქციონალურ კატეგორიათა) მიხედვით და პირუკუ“ (არნ. ჩიქობავა, „მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში“, 1928, 1968). არნოლდ ჩიქობავას „მეთოდოლოგიური იმანენტიზმის“ პრინციპი ენათმეცნიერებაში, რომელიც წინა საუკუნის 30-იან წლებში იქნა წამოყენებული, მოითხოვს ენობრივი მასალის კვლევასა და გრამატიკული კატეგორიების კვალიფიკაციას გრამატიკის შესასწავლი საგნის (მორფოლოგიისა და სინტაქსის) იმანენტური სპეციფიკიდან ამოსვლით.

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება ის მეთოდოლოგიური პრობლემები და პასუხგაუცემელი კითხვები, რომლებსაც ვხვდებით ქართულ (და არა მხოლოდ ქართულ) გრამატიკულ ლიტერატურაში და, რომლებიც მოითხოვენ პასუხს, ახსნასა და გადაწყვეტას. ესენია:

1) შესასწავლი მასალის, კერძოდ, ზმნის უღლებადი ფორმების კლასიფიკაციისას ხშირად არ არის დაცული ცნების დაყოფის ლოგიკური წესი, რაც გულისხმობს გვარეობითი ცნების სწორად განსაზღვრას და ამ კლასიფიკაციის ფარგლებში მიღებული კრიტერიუმის ბოლომდე დაცვას;

2) კვლევისას გრამატიკული კატეგორიების გამოვლენა არ ემყარება ქართული ენის სპეციფიკას, ამ ენის საკვლევი მასალის სტატისტიკური და სისტემური ანალიზის შედეგებს; ქართული შესიტყვების სტრუქტურა გაანალიზებულია ევროპული ენების მოდელების მიხედვით.

3) საკლასიფიკაციო პრინციპი არ ემყარება მორფოლოგიურ და სინტაქსურ კრიტერიუმებს, შესაბამისად, გრამატიკული მოვლენების კვლევისა და კვალიფიკაციისას გამოყენებულია ქართულ გრამატიკულ ლიტერატურაში ტრადიციულად (ძველი ქართველი გრამატიკოსების თრაკიელიდან და ევროპული გრამატიკებიდან გადმოღებული ლოგიკური (/სემანტიკური) ტერმინოლოგია: გრამატიკული სტრუქტურა და კონსტრუქცია აღწერილია ლოგიკურ (/უნივერსალურ) და არა გრამატიკულ (მორფო-სინტაქსურ) ცნებათა აღმნიშვნელი ტერმინებით, რაც ხშირად გაუგებრობას

ინვეს.

4) დასაბუთების საფუძვლად აღებულია აპრიორულად, წინასასწარ მიღებული შეუმონმებელი დებულება, მაშინ, როდესაც დასკვნების სისწორე-მცდარობა დამოკიდებულია 1) წანამძღვრის, ამოსავალი დებულების სისწორე-მცდარობაზე (რასაც ემპირია/სტატისტიკა ამოწმებს და ხშირად დამოკიდებულია ახალი მასალის მოკვლევასა თუ აღმოჩენებზე), ანდა 2) ლოგიკური არგუმენტაციის სიმტკიცე-სისუსტეზე. მეორე პირობა ხშირად დაცულია, მაგრამ, თუ ემპირიული მასალა სტატისტიკურად საკმარისად არ არის შესწავლილი და არგუმენტაცია ეყრდნობა არასწორ, მცდარ წანამძღვარს, დანასკვი მცდარი იქნება. კლასიფიკაცია უნდა ამოდიოდეს და ეყრდნობოდეს ემპირიულ მასალას (ინდუქციიდან>დედუქციისკენ და არა პირიქით) და არა ტრადიციულად დამკვიდრებულ აპრიორულად მიღებულ დებულებას, რომელიც კვლევის პროცესში შეიძლება მცდარი აღმოჩნდეს. ამგვარად, გრამატიკული კატეგორიის, თუ მისი მარკერის კვალიფიკაციისას აუცილებელია საკვლევი მასალის სტატისტიკური (მათ შორის მონათესავე ენების) მონაცემების გათვალისწინება, რაც ხშირად უგულვებელყოფილია. გათვალისწინებული არ არის ემპირიული, სტატისტიკური მონაცემები და გამონაკლისად და ანომალიებადაა ჩათვლილი სისტემური მოვლენები. ხშირად მასალის კვლევას სისტემური ხასიათი არა აქვს, ენობრივი მოვლენების შესწავლა ერთმანეთისაგან იზოლირებულად, „ამოგლეჯით“ ხდება და მხედველობაში არ არის მიღებული ის, რომ ენა სისტემაა, ამ სისტემის რგოლები ერთმანეთთან ორგანულადაა დაკავშირებული და სწორედ ამ ორგანული კავშირების ურთიერთმიმართებაა აღმოსაჩენი და შესასწავლი.

5) დგას მორფო-სინტაქსური ფაქტებისა და კატეგორიების ტერმინოლოგიური დახასიათების პრობლემა: მაგ. ა) ზოგადად „მწკრივთა“ სახელწოდებების საკითხი (კერძოდ, ძველი ქართული ენის გრამატიკაში ტერმინის „კავშირებითის მწკრივებ/ი“ გამოყენების შეუსაბამობა, III სერიის მწკრივთათვის ტერმინ „თურმეობითების“ მიზანშეწონილობის საკითხი როგორც ძველ, ისე თანამედროვე ქართულში და სხვ.); გ) ტერმინის – „გარდამავლობა“ – გამოყენება, გრამატიკული კატეგორიის აღსანიშნავად „პოლიპერსონალურ“ ქართულ ზმნაში; დ) ზმნის პირის ნიშანთა „ინვერსიის“ პრობლემა და ამასთან დაკავშირებით პირის მარკერების ლოგიკურ-სემანტიკური და საკუთრივ გრამატიკული ფუნქციების განსაზღვრა და გამიჯვნა დიაქრონიულ და სიქრონიულ წრილში და სხვა.

ამგვარად, გრამატიკული მოვლენის კვალიფიკაციისას უნდა გაიმიჯნოს ლოგიკისა და გრამატიკის სფეროები: გრამატიკული კატეგორიების კვალიფიკაცია უნდა ხდებოდეს მასალის მორფო-სინტაქსური ანალიზის საფუძველზე, რის შედეგადაც გაირკვევა გამოვლენილი ფორმების/სტრუქტურების ერთი მხრივ – გრამატიკული და, მეორე მხრივ – ლოგიკურ-სემანტიკური ფუნქციები, ანუ დადგინდება სემანტიკური მარკირების მიმართების ტიპი მორფოლოგიაში; ასევე, გაირკვევა, საერთოდ, მარკირებულია თუ არა გრამატიკულად (მორფოლოგიურად) ესა თუ ის უნივერსალური სემანტიკური კატეგორია კონრეტულ ენაში.

მოხსენებაში წარმოდგენილია ქართული ზმნის უღლებად ფორმათა კლასიფიკაცია გრამატიკული – მორფოსინტაქსური პრინციპით: ზმნურ ფორმათა სტრუქტურისა და კონსტრუქციის მიხედვით, რის საფუძველზეც გამოყოფილია ქართული ზმნის ძირითადი გრამატიკული კატეგორია „დიათეზა“, რომელიც ხასიათდება მორფოლოგიური სტრუქტურისა და სინტაქსური კონსტრუქციის ერთიანობით.

„გვარი“ (ავტოაქტივი, აქტივი, პასივი) დიათეზების მორფოსინტაქსურ სისტემაში (სქემაში) „დიათეზის“ სემანტიკურად განსხვავებული ქვესახეა, რომელიც გრამატიკულად არ არის მარკირებული. დიათეზის გრამატიკული კატეგორია არის ზმნური შესიტყვების სინტაქსური სტრუქტურა-მექანიზმის ორგანიზაციისა და ზმნური

აქტანტების სინტაქსური რელაციის მორფოლოგიური გამოხატვის წესების ერთობლიობის სისტემა, რომელიც განსხვავებულია სხვადასხვა ენაში, მათ შორის, ქართულსა და ევროპულ ენებში: კერძოდ, ქართული ენის ზმნური შესიტყვების სისტემა ევროპულისაგან განსხვავებით, რთულია, მაგრამ მკაცრად ორგანიზებული და ლოგიკურად გამართულია აქტანტთა სუბორდინაცია-კოორდინაციის საფუძველზე.

ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემების გადაჭრა შეუძლებელია ტრადიციული გრამატიკის ფარგლებში, რაც გახდა მიზეზი იმისა, რომ ქართული ენის გრამატიკის სწავლება საერთოდ ამოღებულ იქნა სასკოლო პროგრამებიდან. ყოველივე ამასთან, თუ იმასაც მივიღებთ მხედველობაში, რომ ქართული ენის კომპიუტერული მოდელირება ამ პრობლემების დაძლევისა და ზემოთ ჩამოთვლილი პრინციპების დაცვის გარეშე შედეგის მომცემი არ იქნება, ვფიქრობთ, საჭირო და აუცილებელია ქართულ სასწავლო თუ სამეცნიერო გრამატიკულ ლიტერატურაში მიღებული დოგმების გადახედვა და ამ საკითხებთან დაკავშირებით საენათმეცნიერო დისკუსიის გამართვა.

DAMANA MELIKISHVILI, NINO CHICHIKOSHILI
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
damanamel@yahoo.com; ninochichikoshvili@yahoo.com

Tradition and authoritarianism in linguistics

Since the period of “Art of Grammar” by Dionysius Thrax until today the expansion of logics is traditionally established in scientific grammars and school text-books. It could be said, that the huge authority of the authors and creators of these grammars has prevented developing of the linguistic (grammatical) ideas throughout the Former Soviet Union, in which Georgian linguistic school was also included. Unfortunately the abovementioned statement is true, in spite of the effort of Georgian linguist – Arnold Chikobava, who was the founder of the linguistic school of Caucasiology: he declined the “expansion of logics” in linguistics as-yet in 1928 and later in his number of methodological papers published in Georgian and Russian languages.

The main subject of the linguistic research and linguistic study is the language. The language has two sides: the content (function) and the form that expresses this content (function). To learn the language means to learn the both: its function (semantics, meaning) and the structure (the form); however “It is inadmissible to describe the structure (the structural categories) in the terms of function (the functional categories) and vice versa” (Arn. Chikobava, “The Problem of the Simple sentence in Georgian“, 1928, 1968). The principle of the “methodological immanence“, that was raised by Arnold Chikobava in the 30-s of the 20th century, requires to research the linguistic data and to study the grammatical categories in the frame of the specific, immanence principle of the main subjects of the grammar (morphology and syntax).

In our report we will present the methodological problems and unanswered questions, which exist in Georgian (and not only) linguistic literature; these questions insist on answers, explanations and the solutions. The questions are as follows:

The logical rules of the separation of the concepts are not always taken into the consideration during classifying the research data, particularly during classifying the conjugational forms of the verb. It means to define correctly the generic concept and entirely defend the criteria that were obtained within this classification.

Researching the grammatical categories is not based on the **specificity of Georgian language**, on its statistical data and on the results of the systemic analysis. The structures of Georgian collocations are analyzed according to the models of the European languages.

The classification principle is not based on morphological and syntactic criteria; therefor, for researching and qualification of grammatical issues in Georgian grammatical literature there is used traditional logical (semantic) terminology (it was borrowed from Dionisius Trax and European grammar textbooks by the old Georgian grammarians); The grammatical structure and construction is described in the terms of logical (//universal) and not grammatical (morpho-syntactic) concepts. That fact often leads the scholars to confusion.

The Substantiation is based on a priori **untested thesis, that was accepted preliminarily**; correctness or wrongness of the conclusions are depended on **1) correctness or wrongness of the premises**. The correctness is verified on the basis of the empirical data and often it depends on researching and revealing of the new data; or **2) on the solidity or weakness of the logical argumentation**. As a rule, the second condition is often upheld, but in case of insufficient study of the statistical data and also, if the argumentation is based on erroneous prerequisites, the conclusions will be false. The classification should be based on **empirical data** (from induction to deduction and not vice versa), and not on traditionally established a priori thesis, which may be proven in the process of research. Thus, in order to qualify the grammatical cat-

egory or its marker it is necessary to take into the consideration the statistical data (including the data of the kindred languages); unfortunately, this factor is often neglected. There is not foreseen the empirical statistical data and the systemic linguistic facts are considered to be the examples of exception and anomaly. Often times linguistic data research can not be characterized as systematic one; the linguistic processes are investigated separately, without context and there is not taken into account the fact that the language is a system, the circles of this system are organically connected; the relationship between these organic connections is exactly what we have to reveal and study.

The terminological description of the morpho-syntactic facts and categories is also the problem nowadays: for example A) the names of Georgian screeves (*Screeve is a term of grammatical description in traditional Georgian grammars that roughly corresponds to tense–aspect–mood marking in the Western grammatical tradition. It derives from the Georgian word mts'k'rivi (მტკროვი), which means “row”*), (particularly, the irrelevance of usage of the term “conditional screeve(s)” in old Georgian Grammars, or B) the question of appropriateness of the usage of the term “turmeobiti” (the name of the screeve of Georgian perfect tense) for the 3rd series in both – old and present-day Georgian, etc.). C) the usage of the term **“transitivity”** in order to mark the grammatical category of the polypersonal Georgian verb; D) The problem of “inversion” and in connection with “inversion” definition of the logical and semantical, and, particularly, the grammatical functions of the personal markers. Also, separation of logical and semantical approaches from the grammatical one on the diachronic and synchronic levels.

So, the levels of logics and grammar should be separated in the process of describing and qualifying the grammatical issues: the qualification of the grammatical categories should be completed on the basis of the morpho-syntactic analysis of the linguistic data. As a result the grammatical and, on the other hand, the logical and semantical functions of the forms/structures of the particular obtained data will be elucidated. The type of the relation of the semantic marking in morphology will be also cleared up; and it also will be found out whether particular universal semantic category is morphologically marked or not in a particular language. All these problems will be solved in Georgian verb, if we use morpho-syntactic criteria for classification.

The paper presents the morpho-syntactic principle of classification of georgian conjugal verb forms: according to the structure and construction of verbal forms, on the basis of which is singled out the basic grammatical category of Georgian verb-“diathesis” which is characterized by unity of morphological structure and syntactic construction.

“Voice”(autoactive, active, passive) in the morpho-syntactic system(schem) of diathesis is only semantically different subspecies, which is not grammatically marked. The grammatical category of diathesis is set in the system of syntactic structure organization of the verb collocations and morphological expression of syntactic relation between verbal actants, which is different in different languages, for example, the Georgian and European languages: in particular, the system of Georgian verb collocations is difficult (differently from European system), but strictly organized and logically configured on the basis of subordination-coordination of verbal actants.

It is impossible to solve the problems listed above under the traditional grammar. This was the reason that the teaching of Georgian language grammar was removed from school curricula. Finally, if we take into account that the computer modeling of Georgian language will not be successful without resolving above mentioned problems and without defending above mentioned morpho-syntactic classification principles, we think, it is necessary to review the dogmas taken in Georgian educational or scientific grammatical literature and arrange discussion concerning these matters.

ივონა მილევსკა

იაგიელონის უნივერსიტეტი, პოლონეთი

სანსკრიტის გრამატიკები პოლონურ ენაზე

IWONA MILEWSKA

Jagiellonian University, Poland

milewska.iwona@gmail.com

Sanskrit Grammars in Polish

The paper focuses on the information and analyse of content and structure of the grammars of Sanskrit written by Polish authors and published in Poland. Three most important of them are presented and discussed. The first Polish scholar who was interested in Sanskrit as a language of ancient India was Walenty Skorochoń Majewski (1764-1835). He was the one who delivered lectures on Indian culture at the meetings of the Warsaw Royal Society of the Friends of Sciences. After that he published several works and among them two books concerning Sanskrit and its grammar. The first one, which appeared in 1816, was an introduction rather than a grammar. It was entitled “O Sławianach i ich pobratymcach. Rozprawy o języku samskryckim...”. The more elaborate one “Gramatyka mowy starożytnych Skuthów czyli Skalnych Goral, Indo-Skythów, Indyków, Budhynów Herodota Samskrytem czyli Dokładną Mową Zwaney” was edited in 1828. Even if Skorochoń Majewski was not a professional indologist his grammar was based on some of the best European ones prepared by eminent scholars such as F. Bopp, H. Colebrooke, W. Carey, Ch. Wilkins, W. Yates and others. It shows that he was well acquainted with the scholarly grammar literature of his times. Fifty years must have passed before the next Sanskrit grammar in Polish was published as the date of its edition is 1872. The author was Franciszek Ksawery Malinowski (1807-1881) and the book’s title was “Gramatyka sanskrytu porównanego z językiem starosłowiańskim i polskim”. It was based on Franz Bopp’s grammar and was much more professional than the former ones. Malinowski was also the author of several other works concerning Polish grammar. In his descriptions he used the comparative method and his interest was mainly in Slavic languages. However, the first Sanskrit grammar to be a scholarly work of high quality was published in 1932. It was entitled “Podręcznik sanskrytu. Gramatyka. Wypisy. Objasnienia. Słownik”. Its author was a famous Polish linguist Andrzej Gawroński (1885-1927). The grammar was edited posthumously by two famous Polish linguists Helena Willman-Grabowska and Jan Rozwadowski. Since its first publication it has had three editions and till modern days it is widely used by all generations of Polish adepts of Sanskrit. The goal of the paper will be, but for the exact information on them, also the analyse of their structure. Their contents and structures will be shown in the comparison with the grammars of other European countries which were already published in Europe at these times.

ანა მისხი

გორის სასწავლო უნივერსიტეტი, საქართველო
annameskhi@yahoo.com

ქართველური ენები, როგორც ძველ და თანამედროვე სამყაროთა შემკვრელი და გამაერთიანებელი (ქართველური, შუმერული, ეგვიპტური და ბასკური მასალის საფუძველზე)

ნაშრომი აგრძელებს ქართველური და უძველესი ცივილიზაციების ენების გენეტიკური კავშირების კვლევას. კერძოდ, მოხსენებაში განხილულია ქართველური ენობრივი მასალის მაორგანიზებელი და მადეკოდირებელი ფუნქცია შუმერულ, ეგვიპტურ და ბასკურ მონაცემებთან მიმართებით. დაავადებისა და სიკვდილის შუმერული (ასაკუ/ასაგუ) და ეგვიპტური (tchahar) ღვთაებები, რომლებიც ასაკისა და ჭაღარას ქართველური სინონიმური წყვილის მეშვეობით იხსნება, ემატება ფრანგული ბასკურის ლექსემა ზაჰარ (საარ) და ესპანური ბასკურის ვარიანტი ზარ (სარ). ნაშრომში გაანალიზებულია სამივე ენის (შუმერული, ეგვიპტური, ბასკური) ონომასტიკური და ზოგადი ლექსიკის ფონეტიკური და სემანტიკური მსგავსებანი, გამოვლენილია მათი ქართველური არქეტიპი, რომელიც მართავს და ერთ მიკრო-სისტემად კრავს თანამედროვე და გარდასული მსოფლიოს ენათა საკვლევ ერთეულებს. ნაჩვენებია შუმერულისა და ეგვიპტურის; ეგვიპტურისა და ბასკურის ურთიერთობა, ერთი მხრივ, და ქართველური მასალის გამაერთიანებელი, რთული და დომინანტი ფუნქცია, მეორე მხრივ. არქეტიპული სტატუსის გამო, ქართველური ენები შუმერულ, ეგვიპტურ და ბასკურ ლექსემებს არა მხოლოდ ერთმანეთთან აკავშირებენ, არამედ რელატიური ქრონოლოგიის მიხედვითაც ალაგებენ. შედეგად ვიღებთ ენათა ოთხეულს, რომლის ორი წევრი (შუმერული, ეგვიპტური) მკვდარ ენებს მიეკუთვნება, დანარჩენი ორი კი (ქართველური, ბასკური) უძველესი, დღესაც ცოცხალი ენაა.

ANNA MESKHI

Gori State Teaching University Georgia
annameskhi@yahoo.com

Kartvelian languages as center of ancient and modern worlds (based on Kartvelian, Sumerian, Egyptian, and Basque language evidence)

This paper continues the examination of genetic ties between Kartvelian and the languages of ancient civilizations. In particular, it discusses the decoding and organizing power of Kartvelian language evidence in relation to Sumerian, Egyptian, and Basque material. The pair of Sumerian (*asaku / asagu*) and Egyptian (*tchahar*) gods of disease and death that are etymologized through the Kartvelian synonymic pair of *asak-i* ('age') and *tschagara* ('grey hair') is increased by two lexemes: a) the earliest French Basque *zahar /saar/* meaning 'old' and b) Spanish Basque *zar /sar/*. The linguistic analysis of Sumerian, Egyptian, and Basque onomastic and general vocabulary items focuses on their phonetic and semantic similarities and uncovers their Kartvelian archetypes. Being the dominant member, the latter (Kartvelian archetypes) manage, organize, and unite the language items of ancient and modern languages into a neat micro-system. In addition, the paper retrieves long-forgotten ties between Sumerian and Egyptian and Egyptian and Basque on the one hand, and a complex, intricate, and unifying function of the Kartvelian material, on the other. Due to its archetypal status, the Kartvelian languages not only connect Sumerian, Egyptian, and Basque lexemes, but also order them according to relative chronology. As a result a quartet of languages is produced whose two members (Sumerian and Egyptian) belong to dead languages, whilst the other two (Basque and Kartvelian) are ancient, but still living languages of the modern world.

სებასტიან მორე

ლოზანის უნივერსიტეტი, შვეიცარია; ტარტუს უნივერსიტეტი ესტონეთი

„ენის განვითარების შინაგანი კანონი“ – როგორც სტალინისტური რუსეთის იდეოლოგიური მანიფესტაცია

SÉBASTIEN MORET

University of Lausanne, Switzerland University of Tartu, Estonia

Sebastien.Moret@unil.ch

The “Internal Laws of Language Development” as an Ideological Manifestation of Stalinist Russia

In his 1950 *Pravda* article «Marxism and Problems of Linguistics», Stalin condemned and rejected Nikolaj Marr’s linguistic theories, that had been for more than 25 years the official doctrine of Soviet linguistics. In this text Stalin did not only condemn and reject marrism, he also showed the way the new Soviet linguistics, expunched from Marr’s follies and mistakes, should follow, in order to become a real Marxist science. According to Stalin, Soviet linguistics should deal again with the history and development of languages, and especially with the «internal laws of language development» [*vnutrennie zakony razvitija jazyka*], the study of which appeared to be, in Stalin’s words, the «main task of linguistics». Immediately, Soviet linguists seized the topic, and from the beginning of the 1950s dozens of scientific articles, hundreds of pages, and several meetings and conferences (for example in Leningrad in January 1952 and in Moscow in February 1952) were devoted to these laws.

In my presentation, I won’t analyze the purely linguistic aspects of these laws, I won’t concentrate on the ways these laws manifest themselves in various languages (although several articles were devoted to such problems in the 1950s). What I will have in mind are the presuppositions that lie behind this notion of «internal laws of language developments». Through the analysis of several texts from this period, I will point out the different hidden ideas that can be found in this notion, and will show that these hidden ideas can be considered as ideological manifestations of Stalinist Russia. For example, I will consider the «internal laws of language development» as the ideological counterpart of the «single glottogonic process» [*edinyj glottogoničeskij process*], one of the main ideas of Nikolaj Marr’s theory : if the «single glottogonic process», as an universal one, could be applied to every language of the world, the «internal laws of language development» were meant to be unique for each language. These two linguistic ideas can therefore be considered as two opposite ideological manifestations, the former being characteristic of internationalist Soviet Union, the latter being specific to a closed off Stalinist Russia.

პატრიკ სერიო

ლოზანის უნივერსიტეტი, შვეიცარია

მსგავსებათა ენიგმა: ანალოგია როგორც კოგნიტური მეთოდი რუსულ ენათმეცნიერებაში

PATRICK SERIOT

University of Lausanne, Switzerland

patrick@seriot.ch

The enigma of the similarities: analogy as a cognitive method in linguistics in Russia

The French intellectual world, stemming from the tradition of the Enlightenment, has a tradition to explain the evolution of the phenomena by the criterium of causation: what comes next is the consequence of what was before. In Russia, however, it is often in terms of “development tendencies” (Trubetzkoy) or “goal orientation” (Jakobson) that the change in language is thought.

But there is more: if for Meillet, an analogy of forms between unrelated languages is only a “plaything”, on the contrary, for Troubetzkoy and Jakobson, taking for granted that no resemblance can be due to chance, it is an evidence of “affinity”, that is to say a tendency to attraction.

This difference in approach as well of comparative diachrony of language as of their geographical distribution resulted in a rich tradition of linguistic typology in Russia (cf. V. Khrakovskij school in Leningrad). But what is less known is the intellectual origin of the idea that any form of similarity is necessarily significant.

This origin is twofold. On the one side it comes from the theology of the icon in the Eastern Church, in which the icon is not a sign of the divinity, but the effective presence of the divinity. This theology has found an extreme manifestation in hesychasm in the early twentieth century, a religious attitude whose principle is that “the name of God is God,” and that led to a philosophy of language stating that the name of the thing is the thing itself (S. Bulgakov, A. Losev).

The second source is the German Naturphilosophie of the Romantic era, which has blurred the border between natural sciences and sciences of culture (or of “spirit”). The Russian variant in the twentieth century links languages to a particular ground, refusing any randomness in their distribution.

Finally, the third source is an amazing collusion between the Cratylism of the refusal of arbitrariness and a virulent anti-Darwinism issued from an orthogenetic biology in Russia named “nomogenesis” or development based on laws.

Those three intellectual streams, united by the refusal of chance and the passionate pursuit of “unitotality” (vseedinstvo) of the objects of research and of a synthesis of knowledge, are a key to understanding and explaining the peculiarities of the philosophy of language in Russia that make difficult to understand and particularly ambiguous many texts of Jakobson or Voloshinov, yet thoroughly read and commented in the “West”.

This paper aims to present some ways of access to these paradoxical aspects of linguistics and philosophy of language in Russia.

ელენა სიმონატო

ლოზანის უნივერსიტეტი, შვეიცარია

კარელიური ანბანის ორმოცდაათი ელფერი

ELENA SIMONATO

University of Lausanne, Switzerland

elena.Simonato@unil.ch

Fifty shadows of Karelian alphabet

Our paper will focus on historical perspectives of linguistic politics in Soviet Union in the 1920's. We will explore ideological discourses surrounding the numerous script reforms on the base of one concrete example, the Karelian. From 1917 to 1933, Karelian changed its political and institutional status five times: it was considered as a distinct language, then as a dialect of Finnish and so on. The script changed following its perception either closer to Finnish-speaking or to Russian-speaking community. Its changing status reflected ontological and ideological preoccupations.

The first part of our paper will examine Karelian language such as it was studied by Soviet and Finnish scholars in the 1920's so as their contradictory point of view on it: a dialect of Finnish language or a separate language? We will focus on political circumstances and politics in studying Karelian in Soviet linguistics, on how a dialect 'becomes' a language. In that period, the linguistics was regarded as a political debate, and a new script has to be created in order to distinguish between Karelian and Finnish to create a symbolic border between two communities.

The second part will focus on measures to create a Karelian language by creating a script, a grammar and a grammar to teach Karelian at school. Most of these initiatives are from one linguist, Dmitri Bubrikh (1890-1949). But they are a part of a bigger project of promoting 'small' languages in the Soviet Union in the 1920's.

The last part of the paper will focus on the changes in the status of Karelian language just during the Finnish war and on its implementations that we still can observe nowadays.

ტატიანა ბ. სკრებტოვა

სანკტ-პეტერბურგის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, რუსეთი

ენის ბიოლოგიური და მექანიკური გაგება ძველ და თანამედროვე ლინგვისტურ თეორიებში

TATYANA G. SKREBTSOVA

Saint-Petersburg State University, Russia

t.skrebtsova@yandex.ru

Biological vs. mechanical conceptions of language in past and present linguistic theories

The emergence of linguistics as a scientific study of language is normally associated with the early works in comparative philology. Thus, the history of linguistics currently encompasses about two centuries. Throughout this period, linguists have used two basic kinds of metaphors to grasp the nature of the subject of their study (i.e. language). These are metaphors of organism and mechanism.

The concept of organism was introduced into linguistics by August Schleicher (1821-1868) who is considered the founder of the so-called linguistic naturalism. Schleicher is commonly believed to have been under a strong influence of Charles Darwin's evolutionary theory. His conception was also stimulated by his predecessors in comparative studies (Bopp, Grimm, etc.), who intended to model this freshly-born field of knowledge on natural sciences. And of course there was a fundamental influence of the great German philosophers of that time, in particular Friedrich Schelling with his *Naturphilosophie*.

The opposite metaphor of language as mechanism is traced back to structuralism. Aiming to reveal the way language is made, structural linguistics took efforts to identify its units, constituents, constructions, etc. It presented language as an hierarchy of levels, with lower-level units combining with one another to form a higher-level unit in accordance with a closed set of rules. It may be noted that the rise of structural approach to language took place amid significant progress in hard science.

The structural model failed to account for all language facts, especially in the domain of meaning. Nevertheless, it is this view of language that Chomsky followed in devising his generative grammar. All subsequent formal theories of language have also been based on the idea of language as a generating device.

Recent decades have witnessed a rebirth of linguistic naturalism, triggered by the advent of anthropocentric paradigm and advances in cognitive studies. Parallels with biology are explicitly advanced by biolinguistics, a host of biological metaphors are used in ecolinguistics, and cognitivists argue that linguistics should make alliance with biology rather than formal sciences. Perhaps best of all this spirit is embodied in Ronald Langacker's statement that "a language is more accurately likened to a biological organism".

Thus, quite different ideas of what language really is co-exist in modern linguistics studies, and the notorious opposition of cognitive and generative theories basically comes down to the opposition of metaphors used to conceptualize language.

მანანა ტაბიძე

საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის
ქართული უნივერსიტეტი, საქართველო
mananatabidze@gmail.com

ენა და პრაქტიკა

ენის ბედის, ფუნქციონირების სივრცის, მასზე და მისგან მომდინარე გავლენების, ენობრივი იდენტობის შეფასების გარემოებები და საფუძვლები ხშირად იცვლება, და ამ ცვალებადობას ენობრივი სიტუაციის რეგულირების ღონისძიებათა კრიზისები მოსდევს.

ტრადიციული ენათმეცნიერების გზაზე ენათა სტატუსის განსაზღვრისა და ენობრივი პრაქტიკის ახალი ტენდენციების გაჩენა-გააქტიურებას, ცხადია, ზოგიერთი საკითხის ახლებურად გააზრება და შეფასება დასჭირდა. ზოგჯერ კლასიკურ ენათმეცნიერებაში უკვე მრავალგზის აპრობირებული ტერმინების მრავალდარგოვან სივრცეებში გადატანას დუბლეტური ტერმინების გაჩენა მოჰყვა, ზოგჯერ კი ამ ტერმინთა ვიწრო დარგობრივი მნიშვნელობა დაბრკოლებად ექცა სახელმწიფოებრივი მონყობის სფეროში ენობრივი პოლიტიკის წარმატებულ რეალიზაციას.

აღმოჩნდა, რომ ტრადიციული ენათმეცნიერება თავისი ტერმინოლოგიით სრულად ვერ გამოხატავს ენობრივი ვარიანტების სოციალურ-პოლიტიკურ ბუნებას, თუმცა კი მას არ ეთმობა ენასთან დაკავშირებული საკითხები სხვა დისციპლინებისათვის; ეს “სიჯიუტე” შესაძლებელია საბედისწერო აღმოჩნდეს იმ სახელმწიფოთათვის, რომელთა საენათმეცნიერო სკოლები დააგვიანებენ თანამედროვე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ პროცესებში გარკვევას და ძველი ცნებების ახალ რეალობაში მექანიკურად დანერგვას შეეცდებიან. ეს საკითხები უთუოდ “მშვიდი” დისკუსიის ფარგლებში დარჩებოდა, რომ არა მათი მწვავე პოლიტიკური დატვირთვა: მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო ნორმები, ქარტიები და დეკლარაციები ავალდებულებს სახელმწიფოებს ენობრივ უმცირესობათა უფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად შეიმუშაონ სახელმწიფოთა შიგნით არსებული ენობრივი კოლექტივების ზუსტი კვალიფიკაცია და შესაბამისი ენობრივი კანონმდებლობა.

სწორედ ამგვარმა პრობლემებმა გამოიწვია საქართველოში არსებული ენობრივი სიტუაციის შესწავლა-შეფასებასთან დაკავშირებული აზრთა სხვადასხვაობა.

პოლიტიკა, გარეგნულად მაინც, თავიდან ირიდებს ენებისა და ენობრივი ვარიანტებისათვის კვალიფიკაციის მიცემის ტვირთს და “თავგანწირვისათვის” მზად მყოფ დისციპლინებს აკისრებს პასუხისმგებლობას. ასეთი მზაობა საქართველოში ენათმეცნიერებამ (სათანადო ინსტიტუტებმა) გამოხატა. თუმცა აღმოჩნდა, რომ ისტორიკოსების, ეთნოგრაფების, სოციოლოგებისა და პოლიტოლოგების ჩართვის გარეშე ეს საკითხები ვერ გადაწყდება. აღმოჩნდა ისიც, რომ თავად დარგის შიგნით ენათმეცნიერება ჯერ არ არის საბოლოო დასკვნებამდე მისული. გასარკვევია, რა დოზით და რა ხარისხში შეიძლება ენათმეცნიერებას მიეცეს უფლებამოსილება, იყოს ერთადერთი არბიტრი ენასთან დაკავშირებულ, მაგრამ პოლიტიკასთან წილნაყარ, საკითხებში და მოამზადოს ნიადაგი პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისათვის.

MANANA TABIDZE

St. Andrew the First Called Georgian University of Patriarchate of Georgia, Georgia
mananatabidze@gmail.com

Language and Practice

The fate and operational space of the language, influences coming on and through it, evaluation circumstances and grounds for the linguistic identity change quite frequently, which is followed by crises of regulation of the linguistic situation.

Definition of the linguistic status and creation and activation of the new trends of linguistic practice require consideration and evaluation of certain issues in a new way. Transfer of some repeatedly proven classic linguistic terms into the multidisciplinary space creates duplicate terms. Sometimes, these terms with narrow, field meanings prevent successful realization of language policy in the sphere of the state arrangement.

It turned out that traditional linguistics cannot express socio-political character of linguistic varieties by its terminology. However, it does not compromise linguistic issues to other disciplines; this ‘stubbornness‘ may turn out to be fatal for those states linguistic schools of which are late to understand modern socio-political processes and attempt to mechanically implement old concepts into the new reality. These issues would have remained within the framework of ‘calm and quiet‘ discussion if not their acute political load: multiple international norms, charters and declarations oblige states to develop precise qualification of the linguistic communities and equivalent linguistic legislation. These very problems caused divergence concerning evaluation of the linguistic situation in Georgia.

Politics, outwardly at least, avoids the responsibility of linguistic qualification of languages and other linguistic varieties. Georgian linguistics (relevant institutions) expressed readiness to acquire this responsibility. However, it turned out that these kinds of issues cannot be solved without interference of historians, ethnographers, sociologists and politicians. It has also turned out that even linguistics has not come to a final conclusion. It has to be found out how much authority should linguistics be given to be a sole arbiter in issues concerning language that also involve political characteristics and in preparing grounds for political decisions.

ნათია ფუტკარაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
natia.putkaradze@tsu.ge

რელიგიის საკითხები ნ. ტრუბეტცკოის შრომათა მიხედვით

ნ. ტრუბეტცკოის შრომებში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა რელიგიური საკითხების განხილვას. მოხსენება ეფუძნება შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის – „ევრაზიულობის თეორია და საქართველო“ – ფარგლებში თარგმნილი სტატიების ანალიზს.

1921-1925 წწ. გამოქვეყნებულ შრომებს ლაიტმოტივად გასდევს ნ. ტრუბეტცკოის განსაკუთრებული დამოკიდებულება რუსულ კულტურის ჩარჩოებში გამოწრთობილი მართლმადიდებლობისადმი. მოხსენებაში გამოვყოფთ რამდენიმე ასპექტს: აღმოსავლური მართლმადიდებლობა; „მართლმადიდებლური ეკლესიის დიდებულ და ყოვლისშემძლე გუმბათქვეშ“; ევროპეიზაციისა და ქრისტიანულ კონფესიათა გაერთიანების იდეის კრიტიკა; ქრისტიანობა როგორც – „ფერმენტი“/„საფუარი“; საერთო სახალხო მართლმადიდებლობა; საერთო რელიგიური ძირების ლინგვისტური შედარება.

NATIA PUTKARADZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
natia.pitkaradzze@tsu.ge

THE RELIGION ISSUES IN N. TRUBETZKOY'S WORKS

Considerations of the religious issues play the important role in the works of Nikolaj Trubetzkoy. The presented paper is worked out on the basis of the articles translated into Georgian within the project “The Theory of Eurasianism and Georgia” by the financial support of Shota Rustaveli National Science Foundation.

Orthodoxy, that was steeled in the boundaries of Russian culture, is acknowledged to be the leitmotif of N. trubetskoy's thinking. There can be separated the several aspects of the role of orthodoxy according to N. Trubetskoy's works (in 1921-1925): Eastern Christianity; “Under the almighty dome of the orthodox church”; Critics of Europeanization; Critics of the idea of unification of various Christian confessions; Christianity – “ferment”/“yeast”; People's common orthodoxy; Comparison of the common religious roots.

რამაზ ქურდაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
ramaz.kurdadze@tsu.ge

იდეოლოგიზირებული ცხოვრება, იდეოლოგიზირებული ლექსიკონები

ნებისმიერი ქვეყნის სახელმწიფო იდეოლოგია აქტიურად ვლინდება ამა თუ იმ ქვეყნის ცხოვრების საშინაო და საგარეო მხარეებში. ამ თვალსაზრისით განსაყუთრებულ ყურადღებას იქცევს ტოტალიტარული სახელმწიფოს იდეოლოგია, რომელიც მკაცრად აკონტროლებს ქვეყნის ცხოვრების ყველა ასპექტს და ერთგვარად მარწუხებში აქცევს ცხოვრებასა და მოღვაწეობას.

ეს ვითარება უაღრესად საინტერესოა ენათმეცნიერული თვალსაზრისითაც. ენათმეცნიერების ზოგიერთი დარგი ტოტალიტარულ ქვეყნებში არა მხოლოდ ემორჩილება იდეოლოგიას, არამედ უნებლიედ ამავე იდეოლოგიის ერთგვარ პოპულარიზაციასაც ახდენს. მხედველობაში გვაქვს სალექსიკონო ფორმები, კერძოდ, ზოგიერთი პოლიტიზირებული ტერმინის განმარტებანი.

ამ თვალსაზრისით მოხსენებაში განხილული იქნება გასული საუკუნის ქართული ლექსიკოლოგიის ერთი ასპექტი. კერძოდ, საბჭოთა პერიოდში გამოცემული ქართული ენის რვატომიან განმარტებით ლექსიკონში წარმოდგენილი სალექსიკონო ფორმების იდეოლოგიზირებული განმარტებები.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი“ (არნოლდ ჩიქობავას საერთო რედაქციით, თბ., 1950-1964 წ.წ.) ქართული ეროვნული კულტურის უმნიშვნელოვანესი შენაძენია. მასში 112 949 სიტყვაა. მის შედგენაში მონაწილეობდნენ მე-20 საუკუნის ქართული მეცნიერების კორიფეები და გამოჩენილი ქართველი მწერლები. სწორედ ამიტომ ეს ლექსიკონი ლექსიკოგრაფიულ-ლექსიკოლოგიური თვალსაზრისით უნიკალური გამოცემაა. მაგრამ, რადგან ლექსიკონი საბჭოთა პერიოდში გამოიცა, მისი სალექსიკონო ერთეულების განმარტებათა მნიშვნელოვანი ნაწილი პოლიტიზირებულია. კერძოდ, ამ განმარტებებში მკაფიოდ ჩანს საბჭოთა იდეოლოგია.

მოხსენებაში მოყვანილი იდეოლოგიზირებული სალექსიკონო ერთეულები ჯგუფების სახითაა წარმოდგენილი და ნაჩვენებია, საბჭოთა ცხოვრების რა მხარეებს ასახავდნენ ისინი. აღნიშნულია ისიც, რომ ასეთივე ვითარებაა „ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონზე“ დამყარებულ სხვა ლექსიკონებშიც, რომლებიც ასევე საბჭოთა პერიოდში გამოიცა.

მოხსენებაში განხილული საკითხები მნიშვნელოვანია ქართული ლექსიკოლოგიისა და ზოგადად საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების ისტორიისათვის საქართველოში. თუმცა საქართველო ამ შემთხვევაში გამოჩნაკლისს არ უნდა წარმოადგენდეს, აპრიორულად მოსალოდნელია მსგავსი ვითარების დადასტურება ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებსა და ეგრეთ წოდებულ ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებშიც.

ბუნებრივია, დღეისათვის გამომავლი ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის ახალი რედაქცია (ტომი I, რედ. ა. არაბული, „მერიდიანი“, თბ., 2008 წ. და ტომი II, რედაქტორები: ა. არაბული, ლ. ბინიაშვილი, მ. კელენჯერიძე, „მერიდიანი“, თბ., 2010 წ.) და ამავე ლექსიკონის ელექტრონული ვერსიის ნაწილი, რაც ახალი რედაქციითაა ატვირთული (<http://ena.ge/explanatory-online>) უკვე თავისუფალია ზემოხსენებული იდეოლოგიური გავლენისაგან.

RAMAZ KURDADZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
ramaz.kurdadze@tsu.ge

IDEOLOGIZED LIFE, IDEOLOGIZED DICTIONARIES

The ideology of any country is actively depicted in its domestic and foreign sides. From this point of view a special attention is attracted by the ideology of a totalitarian country, which severely controls every aspect of the country's life and places life and work within the "frames".

This situation is especially interesting from the linguistic point of view as well. In the totalitarian countries some spheres of linguistics become subordinate to the ideology and at the same time, popularize it. We mean lexical forms and especially, the definitions of some politicized terms.

The given paper discusses one aspect of the Georgian lexicology of the previous century – the ideologized definitions, which were presented in eight-volume explanatory dictionary of the Georgian language published during the Soviet era.

It's worth mentioning, that "The explanatory dictionary of the Georgian language" (edited by Arnold Chikobava, Tbilisi, 1950-1964) is the most significant acquisition of the Georgian national culture. It comprises 112 949 words. The dictionary was compiled by coryphaei of the Georgian science and famous Georgian writers of the 20th century. From the lexicographic-lexical point of view it was a unique edition. However, the dictionary was created during the Soviet era and a significant part of the definitions of the lexical units was politicized. These definitions vividly revealed the Soviet ideology.

The given paper presents the groups of ideologized lexical units and indicates to those parts of Soviet life, which were depicted by them. It is also worth mentioning, that the same situation appeared during the study of those dictionaries of the Soviet period, which were based on the explanatory dictionary.

The given paper also discusses those issues, which are important for the Georgian lexicology and for the history of the formation of the Georgian people's viewpoint. However, Georgia cannot be an exception. The similar situation may be revealed in the so-called former Soviet countries and the republics of the former USSR.

It's natural, that contemporarily published new edition of "The explanatory dictionary of the Georgian language" (Volume I, ed. A. Arabuli, "Meridiani", Tbilisi, 2008 and Volume II, ed. A. Arabuli, L. Biniashvili, M. Kelenjeridze, "Meridiani", Tbilisi, 2010) and a part of the newly edited online version (<http://ena.ge/explanatory-online>) are free from the above mentioned ideological influence.

ბრიგოლ ჯოხაძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

ევრაზიული იდეოკრატია – როგორც იდეოლოგიური უტოპიურობის მარკერი

GRIGOL JOKHADZE

Ilia State University, Georgia

jokhadzegrigol@yahoo.com

Eurasian Ideocracy as a Marker of Ideological Utopianism

According to classic Eurasianists, orthodoxy as a paradigm of Eastern Slavs, culture and language, based on the principle of “locality”, “demotic” and “idiocratic” state, “autarchy” and “unity of diversity” are the fundamental markers of the ‘Eurasian Culture’.

The article discusses one of the most interesting phenomena such as “Ideocracy” as a term describing government or social management based on a monistic ideology. The article helps the reader to understand why and how ideocratic/totalitarian governments emerge, establish themselves, evolve, and eventually collapse, disintegrate, or transform themselves into new ideocracies. It helps comprehend past and present ideocratic governments and provides fine conceptual tools for identifying early signs of incipient ideocracies.

ქამიელ ჰამანსი

ადამ მიკკევიჩის უნივერსიტეტი, პოლონეთი

რატომ უყვართ ადრეულ კომპარატივისტებსა და დიალექტოლოგებს უძლები შვილი

CAMIEL HAMANS

Adam Mickiewicz University, Poland

hamans@telfort.nl

Why early comparatists and dialectologists like the Prodigal Son

In 1555 a Swiss scholar and humanist Conrad Gessner (1516-1565) published a book called *Mithridates de differentis linguis* in which he described about 130 languages and in which he showed the differences between languages by producing 22 translations of the Lord's Prayer (Colombat and Peeters 2009). This practice of using the Lord's prayer as a sample text for comparative linguistics and for early dialectology remained the standard method till the beginning of the 19th century and culminated in a project started by the German traditional linguist Johann Christoph Adelung (1732-1806) and finished by the theologian and librarian Johann Severin Vater (1771-1826). Subsequently the result was published in 1812 under the title *Mithridates oder allgemeine Sprachkunde mit dem Vater Unser als Sprachprobe in bey-nahe fünfhundert Sprachen und Mundarten* [*Mithridates or general linguistics with the Lord's Prayer as a language example in about five hundred languages*].

A few years later linguists stopped using the Lord's Prayer as their standard example. The Parable of the Prodigal Son became the new sample text. In this presentation it will be shown how the Parable of the Prodigal Son became so popular. In addition the history of the Parable as a sample text will be discussed. The quest for the origin of the parable as a comparative linguistic text will lead us to the world of celtomania and to the Statistical Office of the Ministry of the Interior of the First French Empire (1804-1814), to a survey of French dialects published in (1831) and to the influence of the new French method in Switzerland, Germany, Italy and the Low Countries, where as recent as 15 years ago still a survey of Dutch dialects has been published in which the parable of the Prodigal Son functions as the standard for comparison (The new Winkler).

ISBN 978-9941-449-42-0

9 789941 449420